

mededelingen opbouwwerk

**opbouwwerk maakt zeer veel
vrijwillige inzet in samenleving mogelijk**

**conferentie over werkgelegenheidsinitiatieven
in het kader van het p.c.g.-beleid**

de zachte sector is niet zo zacht

december 1987
6e jaargang
nummer 60

Inhoud

	pag.
- Opbouwwerk en zelfwerkzaamheid	3
- Informatiemap over bodemverontreiniging	5
- Moeilijk bemiddelbaar? Vergeet het maar!	6
- Arbeidsinpassing van langdurig werklozen in het kader van het PCG-beleid. LSA-conferentie "Maatwerk" in Eindhoven	7
- Conferentie Maatwerk: mat politiek forum	12
- Hoe zacht is de zachte sector? Inleiding door dr. A.P.N. Nauta	13
- Verantwoordelijke burgers én verantwoordelijke overheid. Inleiding door drs. B.J.W. Bothe	17
- Kaderschool Landelijk WAO-beraad een succes	21
- Opbouwwerk in onderwijsvoorranggebieden	21
- AGB opbouwwerk in Malburgen	22
- Samenwerking tussen LOBH, LOS en NVH	23
- Werkgelegenheidsprojecten. Inbreng opbouwwerk positief beoordeeld door ministerie WVC	23
- Evaluatierapport ontwikkelingsproject WAO-AAW	24
- Werkmap "WAO door schuld van derden"	25
- Raad van Aangesloten akkoord met bestuursbeleid	26
- Werk en Welzijn schort werkzaamheden op	26
- Amsterdam Banenplan voor de buurt	27
- Studiedag over initiatieven in de volkshuisvesting	28
- Informatiebulletin over wachtgeld	28
- Ontwikkelingen in de automatisering in binnen- en buitenland	29
- Abonnement M.O.; tarieven 1988	32

meMo

"Verschraling van het welzijnswerk leidt tot een gevoelige en aantoonbare verschraling van de samenleving. Het hulpniveau als geheel zal een kwantitatieve en kwalitatieve achteruitgang vertonen. Het informatieniveau van groepen onder de bevolking zal onvoldoende blijken om de weg in een toekomstige ingewikkelde maatschappij te vinden. En de communicatieprocessen tussen overheden en burgers zullen aan meer stremmings- en stollingsprocessen onderhevig zijn dan mogelijk en wenselijk is." Aldus dr. A.P.N. Nauta, adjunct-directeur van het Sociaal Cultureel Planbureau, in een inleiding t.g.v. de presentatie van de Toetsing jaarverslag in het opbouwwerk. Voor wie naast een hart onder de riem de nodige kritiek niet schuwt: de tekst van zijn leiding is integraal opgenomen in het katern van M.O.

Eveneens opgenomen is de toespraak van drs. B.J.W. Bothe, plv. directeur-generaal welzijn van het ministerie van WVC, gehouden tijdens de conferentie "Maatwerk". Bothe haalde de uitspraak van Nauta aan om te illustreren dat in probleemcumulatiegebieden de inzet van professioneel welzijnswerk onmisbaar is als intermediaire schakel om "maatwerk" te leveren bij de arbeidsinpassing van langdurig werklozen. Van de conferentie en een aantal in p.c.g.-wijken gehanteerde methoden wordt in deze M.O. uitgebreid verslag gedaan. Om voor eens en altijd met de mythe af te rekenen dat beroepsmatige ondersteuning "eigen initiatieven" van mensen in de weg staat, begint dit nummer met de resultaten van een onderzoek waaruit blijkt dat opbouwwerk juist zéér veel vrijwillige inzet in de samenleving mogelijk maakt.

is een mededelingenblad van, voor en over de lokale opbouwwerkpraktijk.
 Samenstelling: Greet Hettinga, Charlotte Krop, Wil van de Leur, Maarten Snel.

M.O. verschijnt ten minste 10 maal per jaar, zes gewone en vier themanummers.
 Een jaarabonnement kost f 34,-. Bij méér abonnementen reductie op aanvraag. Losse nummers kosten f 4,75, themanummers f 5,50, excl. porto.

Redactie en administratie:
 Pr. Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag,
 tel. 070-521354.
 ISSN: 0168-06SX

Opbouwwerk en zelfwerkzaamheid

Er zijn van die hardnekkige mythes, zoals de mythe dat een beroepskracht per definitie "eigen initiatieven", "eigen verantwoordelijkheid" en "zelfwerkzaamheid" van mensen in de samenleving in de weg staat of zelfs ontkracht.

Vaak genoeg herhaald, haalt zo'n mythe zelfs officiële rapporten en beleidsstukken. Ook het opbouwwerk heeft last van die mythe, terwijl de centrale opgave van het opbouwwerk nou juist gelegen is in de sociaal-organisatorische steun aan eigen initiatieven van mensen rond (dikwijls) ingewikkelde samenlevings-vraagstukken.

Om die mythe nu eens definitief door te prikken, vroeg Mededelingen Opbouwwerk het NIMO eens te onderzoeken hoeveel "vrijwillige inzet" van burgers, buurt- en wijkbewoners en andere groepen door één uur beroepsmatige opbouwwerk-ondersteuning tot stand komt, c.q. in stand blijft.

Dat blijkt niet gering te zijn; uit het onderzoek blijkt een heel brede variatie: bij de allerlaagste score staat één uur beroepsmatige opbouwwerk-ondersteuning voor 22,79 vrijwillige inzet-uren, bij de allerhoogste score staat één uur beroepsmatige opbouwwerk-ondersteuning voor 1504,47 vrijwillige inzet-uren.

Daartussen bewegen zich scores als één op 208,83, één op 756,05 en één op 83,41.

Interessante verschillen die voor Mededelingen Opbouwwerk aanleiding zijn aan te sporen tot verder onderzoek:

- *zit de variatie m.n. in de onderscheiden terreinen: stadsvernieuwing, werkgelegenheids-/werkloosheidsprojecten, algemene bewonersorganisaties, arbeidsongeschiktenorganisaties, nieuwbouwwijken...?*
- *of zit de variatie in sociaal-geografische verschillen (stad/platteland, regio-culturele verschillen)?*
- *of spelen verschillen in opleiding en ambtelijke stijl van de beroepsbeoefenaars een nadrukkelijke rol?*

Dat verdere speurwerk moet en gaat er komen, maar één ding staat in elk geval vast: opbouwwerk maakt door zijn sociaal-organisatorische steunverlening juist zeer veel vrijwillige inzet in de samenleving mogelijk.

Hieronder volgt het verslag van het onderzoek dat verricht werd door de volgende onderzoekers van het NIMO: Gui van Hooijdonk, Christine Lie en Koos Vos.

1. Aanleiding

In september 1986 verscheen het rapport "Rapportage inzake het vooronderzoek naar de werkgelegenheid in het sociaal-culturele werk". We willen hier uit deze rapportage een tweetal saillante passages lichten. Beide citaten bevatten uitspraken over opbouwwerk als onderdeel van het brede veld van sociaal-cultureel werk. Om aan gegevens te komen had Berenschot, die het onderzoek uitvoerde, vijf opbouwwerkinstellingen benaderd, waarvan er maar twee reageerden en die kwamen nog uit dezelfde gemeente ook. Niettemin lezen we de volgende twee stellige uitspraken:

pagina 35

"Dit werkveld is uitsluitend voorbehouden aan beroepskrachten en betaalde krachten. Vrijwilligers spelen, althans voorzover in dit onderzoek bekend, geen rol."

pagina 40

"De gegevens van het opbouwwerk geven geen aanleiding tot enige conclusie, behalve de hypothese, dat dit werk geheel is voorbehouden aan werknemers in loondienst en ingehuurde vakkrachten."

Men zou mogen verwachten, dat een dergelijke uitspraak, ook al wordt die gepresenteerd als een hypothese, toch op enige empirische gronden zou worden gebaseerd.

Ook in 1986 voerde het Nederlands Instituut voor Maatschappelijke Opbouw (NIMO) een onderzoek uit onder 125 bewonersgroepen in Nederland. De bedoeling van dat onderzoek was na te gaan, of die groepen in hun activiteiten door opbouwwerkers werden ondersteund, om wat voor soort ondersteuning het daarbij ging en hoe die groepen zelf die ondersteuning waardeerden. Van die groepen bleken er 57 (45,6 %) door het opbouwwerk ondersteund te worden. De waardering van de groepen voor de steun bleek hoog. Opbouwwerk is weliswaar een vak, maar een vak dat niet in het luchtledige wordt verricht. Vrijwilligers spelen wel degelijk een rol, want waaruit anders dan uit vrijwilligers zouden die groepen moeten bestaan.

We vonden dat de geciteerde uitspraken enige correctie en nuancering behoeften.

2. Werkwijze

Om op korte termijn gegevens te achterhalen omtrent zelfwerkzaamheid van vrijwilligers in relatie tot de vakmatige steun die vrijwilligers van opbouwwerkers ontvangen, besloten we die instellingen aan te schrijven, die in 1978 en 1981 deel uitmaakten van de steekproef, waarop onderzoek naar opbouwwerk en welzijnsplanning in die jaren werd gebaseerd. Probleem daar

bij was, dat sindsdien tengevolge van bezuinigingen instellingen zijn opgeheven en/of gefuseerd. We kwamen uiteindelijk uit op een negentiental instellingen die we voor informatie zouden benaderen. Wat we wilden weten was het volgende:

- aan hoeveel groepen of organisaties de instelling in 1986 enige vorm van ondersteuning had gegeven
- uit hoeveel kernleden die groepen bestonden
- hoeveel uur per week zo'n kernlid gemiddeld aan groepsactiviteit besteedde
- hoeveel weken de groep in 1986 had gedraaid
- hoeveel uur per week de groep ondersteuning van opbouwwerk had gehad.

We hebben in een tweetal stappen antwoord op deze vragen proberen te krijgen. In eerste instantie vroegen we om toezending van een jaarverslag, waarin we gegevens over 1986 konden vinden. In tweede instantie zouden we de instellingen benaderen om ontbrekende cijfers te achterhalen. Op deze manier konden we uiteindelijk van elf instellingen de volledige gegevens binnenkrijgen. Die uitval van acht lag niet aan het gebrek aan medewerking van de instellingen, maar aan het feit dat we per 1 november de fase van dataverzameling moesten afronden. De cijfers die in deze peiling worden gepresenteerd zijn gebaseerd op de volgende instellingen:

- Stichting Opbouwwerk Weesp
- Stichting Samenlevingsopbouw Velsen
- Federatie Sociaal Cultureel Werk Breda
- De Twern Tilburg
- Stichting Samenlevingsopbouw Rheden
- Stichting Gemeenschapswerk Tubbergen
- Stichting Wijkwerk "Smallerland" te Drachten
- Stichting Welzijnsbevordering Hoogezand Sappemeer
- Stichting voor Sociaal Cultureel Werk Nieuwegein
- Stichting Welzijn Appingedam
- Stichting Samenlevingsopbouw Roden.

De gegevens, die hierna worden gepresenteerd geven een globale indicatie. Dat komt omdat we uiteraard niet kunnen zeggen, dat er een representatieve steekproef aan ten grondslag ligt. Bovendien maken instellingen niet zodanig verslag van hun activiteiten dat de gegevens die we vroegen, rechtstreeks er uit af te leiden zijn. Voor een klein gedeelte kregen we cijfers, die gebaseerd waren op schattingen.

3. De gegevens

De instellingen kregen een lijst met groepen voorgelegd, die ze in 1986 blijkens eigen gegevens hadden ondersteund. Voorzover die lijst onvolledig was, konden ze daar zelf nog groepen aan toevoegen. De informatie die verderop volgt is ontleend aan de volgende aantallen groepen (tabel 1.)

We hebben de elf instellingen geordend naar gemeentegrootte (van klein naar groot). Wat dan opvalt is, dat hoewel er ook in kleinere gemeenten uitschieters naar boven te constateren vallen, in de grotere gemeenten aanzienlijk meer groepen ondersteund worden. Op zich niet zo'n bijzonder gegeven.

Tabel 1: aantal ondersteunde groepen

1.	9
2.	7
3.	28
4.	6
5.	12
6.	22
7.	7
8.	13
9.	18
10.	55
11.	117

totaal 291

Aan al die groepen hebben we gevraagd uit hoeveel kernleden ze bestonden, hoeveel uur per week elk kernlid in doorsnee aan de groepsactiviteit besteedde, hoeveel

Tabel 2

	kernleden		uren per week		weken per jaar	uren opbouwwerk	
1.	67	(3.0)	43.00	(4.0)	40.00	75.00	(9.0)
2.	56	(2.5)	20.00	(1.9)	40.00	7.00	(0.8)
3.	151	(6.7)	65.00	(6.0)	39.33	47.00	(5.6)
4.	40	(1.8)	28.00	(2.6)	38.00	15.00	(1.8)
5.	56	(2.5)	17.50	(1.6)	40.00	43.00	(5.2)
6.	170	(7.5)	169.00	(15.6)	37.23	38.00	(4.6)
7.	64	(2.8)	50.00	(4.6)	34.29	26.00	(3.1)
8.	114	(5.0)	23.50	(2.2)	34.23	32.50	(4.0)
9.	143	(6.3)	49.00	(4.5)	40.53	46.00	(5.5)
10.	433	(19.1)	195.50	(18.1)	33.53	231.00	(27.8)
11.	967	(42.8)	421.30	(38.5)	39.42	270.79	(32.6)
totaal	2261	(100%)	1081.80	(100%)	37.72	831.29	(100%)

weken per jaar de groep gedraaid had, hoeveel uur het opbouwwerk per week aan ondersteuning leverde. De gegevens zijn opgenomen in tabel 2. Het aantal weken per jaar dat de groepen draaien, laat het gemiddelde per instelling zien.

Wat opvalt is, dat met name in de grotere gemeenten het aantal kernleden, het aantal uren vrijwilligersarbeid en het aantal uren opbouwwerk veel hoger ligt dan bij de overige instellingen.

Deze gegevens maken het nu mogelijk per instelling de verhouding tussen uren opbouwwerk en uren vrijwilligersarbeid te berekenen. Dat gaat dan volgens de volgende formule:

$$\frac{\text{kernleden} \times \text{uren per week} \times \text{weken per jaar}}{\text{uren opbouwwerk}} = \frac{\text{aantal uren vrijwilligerswerk}}{\text{per uur opbouwwerk}}$$

Toepassing ervan levert het volgende staatje op (tabel 3):

Tabel 3: vrijwilligersuren per uur opbouwwerk

1.	83,41
2.	160,00
3.	208,83
4.	74,67
5.	22,79
6.	756,05
7.	132,08
8.	82,43
9.	152,33
10.	366,46
11.	1504,47

4. Conclusies

Wat we met deze peiling geprobeerd hebben is het beeld te corrigeren, als zou opbouwwerk een louter professionele activiteit zijn waar geen vrijwilligers aan te pas komen. We hebben middels een eerste rondgang langs een elftal instellingen kunnen aantonen dat dit beeld apert onjuist is. Uiteraard was ons dat al uit eerder onderzoek bekend, maar het was ons er om te doen ten aanzien van dit punt gegevens op tafel te krijgen.

De cijfers zijn niet gebaseerd op een landelijke steekproef. Dat was in het korte tijdsbestek dat ons ter beschikking stond niet mogelijk. De tendens is evenwel duidelijk. Opbouwwerkers slagen er kennelijk in om mensen te motiveren om met zaken in hun woon- en leefomgeving aan de slag te gaan en te blijven. Een opvallend gegeven in een tijd, waarin het erop lijkt dat de overheid het idee van de maakbaarheid van de samenleving heeft opgegeven. Buiten Den Haag leven daarover kennelijk andere gedachten.

Tot slot een citaat uit een onderzoek naar de effecten van overheidsbezuinigingen in het club- en buurthuiswerk:

"Tweede derde van de ondervraagde vrijwilligers zegt te stoppen als noodzakelijke voorzieningen wegvallen. Wanneer alleen de beroepsmatige ondersteuning wegvalt, zal meer dan de helft van de vrijwilligers stoppen. Belangrijkste redenen hiervoor zijn, dat de vereiste deskundigheid, eindverantwoordelijkheid en continuïteit, voor vrijwilligers niet zijn op te brengen.

Er is vooralsnog geen reden om aan te nemen, waarom dit in het opbouwwerk zoveel anders zou liggen.

Geraadpleegde literatuur

- Rapportage inzake het vooronderzoek naar de werkgelegenheid in het sociaal-cultureel werk, Utrecht 1986
- Gui van Hooijdonk, Ida Kuiper en Koos Vos, Trends '86, een onderzoek naar ondersteuning van bewonersgroepen. Nimo, 's-Hertogenbosch 1986.
- Vrijwilligers haken af! Rapportage over de effecten van overheidsbezuinigingen in het club- en buurthuiswerk. LSW, Utrecht 1987. ■

Informatiemap over bodemverontreiniging

Nederland Gifvrij heeft een informatie- en actiemap samengesteld over bodemverontreiniging met als titel "Een kijkje onder het vloerkleed". De map bevat achtergrondinformatie, ideeën en suggesties voor lezingen en cursussen over dit onderwerp. Het eerste deel van de bundel bestaat uit 16 opdrachten. Door het uitvoeren van de opdrachten worden de deelnemers geconfronteerd met situaties die ze als natuur-, milieu- of bewonersgroep tegenkomen als ze met bodemverontreiniging aan de slag gaan.

De opdrachten besteden aandacht aan vragen als: Wat kun je als plaatselijke groep ondernemen wanneer de gemeente besluit om in een natuurgebied een nieuwe vuilstortplaats in te richten? Welke mogelijkheden biedt de Wet bodembescherming en andere milieuwetten? Hoe kun je een vervuilde plek bij de overheid aanklaarten? Hoe beoordeel je rapporten over onderzoek naar de ernst van de vervuiling? Welke aanknopingspunten biedt het provinciaal bodemsaneringsprogramma om het gif uit de grond te krijgen?

In het tweede deel is inhoudelijke informatie opgenomen over bodembedreiging, bodem en beleid, bodem algemeen en chemische basiskennis. Dit deel vormt een

aanvulling op de eerder verschenen uitgave "Het gif de grond uit; handleiding voor bewoners- en milieugroepen".

De publikatie is te bestellen door overmaking van f 17,50 op girorekening 2203839 t.n.v. Nederland Gifvrij te Utrecht, o.v.v. "Een kijkje onder het vloerkleed". ■

Moeilijk bemiddelbaar? Vergeet het maar!

Onder bovengenoemde titel ging op 30 oktober jongstleden, tijdens de conferentie "Maatwerk" (georganiseerd door het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden), een videoproduktie in première over het Werkgelegenheidsproject Helmond-Noord. Dit werkgelegenheidsproject werd in 1986, dankzij een subsidie vanwege het Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid, opgezet binnen het kader van het zogeheten "probleemcumulatiegebiedenbeleid".

Deze titel geeft op voortreffelijke wijze de houding weer, van waaruit door instanties wordt aangekeken tegen het probleem van de moeilijk plaatsbare werklozen: het gaat om groepen, die maar al te vaak gestigmatiseerd zijn als niet in staat of bereid om betaald werk verrichten en die "het dus kunnen vergeten". Tegelijkertijd klinkt in deze titel een optimisme door: de constatering dat er perspectieven zijn om die werkloosheid daadwerkelijk (en met succes) aan te pakken, ook als het gaat om "moeilijk plaatsbaren".

Het is algemeen bekend, dat een harde kern van werkloosheid gevormd wordt door:

- jongeren en jong-volwassenen die langdurig werkloos zijn,
- die veelal een laag opleidingsniveau hebben en
- waarvan de leefsituatie vaak stigmatiserend werkt.

In het probleemcumulatiegebied Helmond-Noord is deze categorie werklozen sterk vertegenwoordigd.

In het algemeen wordt de harde kern van de jeugdwerklozen als onbemiddelbaar beschouwd.

Het unieke van de arbeidsinpassing, zoals ontwikkeld binnen het Werkgelegenheidsproject Helmond-Noord ligt in twee zaken, namelijk het feit dat de doelgroep van de arbeidsinpassing wordt gevormd door bovengenoemde harde kern en het feit dat men, zo blijkt uit een door ons verricht onderzoek, er ook daadwerkelijk in slaagt om, gebruikmakend van betrekkelijk

weinig financiële middelen, een substantieel resultaat te boeken.

Tijdens een door ons verricht evaluatie onderzoek van dit werkgelegenheidsbeleid stonden twee vragen centraal:

1. Hoeveel werklozen zijn, halverwege de looptijd van het project succesvol geplaatst?
2. Zijn deze succesvolle plaatsingen te danken aan het gevoerde werkgelegenheidsbeleid of hadden ze ook zonder dit beleid werk gevonden?

ad 1.

Halverwege het werkgelegenheidsproject bleek circa 50 % van de oorspronkelijke doelgroep van 191 werklozen vast betaald werk te hebben gevonden. Onder deze geplaatsten waren 30 vrouwen en 27 jongeren behorend tot etnische minderheden. Dat laatste betekent dat er relatief zeer veel personen uit etnische minderheden geplaatst zijn.

ad 2.

Om de vraag naar het netto-rendement te beantwoorden werd een vergelijkende analyse gedaan naar de ontwikkeling in de werkloosheidscijfers in de wijk Helmond-Noord en in de rest van de gemeente Helmond. Deze vergelijking toont aan dat de werkloosheid in Helmond-Noord tijdens de looptijd van het werkgelegenheidsproject een sterkere daling heeft ondergaan dan in de rest van Helmond het geval was. Dit blijkt met name het gevolg van een relatief sterke daling onder jongeren, onder werklozen met een laag opleidingsniveau en onder werklozen die langdurig (veelal meer dan één jaar) werkloos zijn. Deze categorieën vormen nu juist de doelgroep waarop het werkgelegenheidsproject zich richt.

Er kunnen aan het Werkgelegenheidsproject Helmond-Noord tenminste twee kenmerken worden onderscheiden die het succes van dit beleid kunnen verklaren. In de eerste plaats blijkt men, met behulp van de toegepaste methodiek van arbeidsinpassing in staat de vicieuze cirkel te doorbreken waarin deze jongeren (zoals zovele binnen een probleemcumulatiegebied) verkeren.

Deze cirkel kan als volgt worden omschreven: de bovenvermelde categorie jongeren wordt, als gevolg van hun leefsituatie gekenmerkt door een sociale achterstand, daardoor hebben ze geringe kansen op de arbeidsmarkt, ze worden (door media, beleidsmakers en publieke opinie) gestigmatiseerd en gaan zich gedragen op een wijze die bemiddeling bemoeilijkt.

Als gevolg daarvan raken ze gedesillusioneerd, ontwikkelen een gevoel van wantrouwen ten opzichte van de officiële in-

stanties en worden daarom door deze als onbemiddelbaar beschouwd.

Een dergelijke uitzichtloze situatie wordt ten onrechte (ook door sommige wetenschappelijke onderzoekers en arbeidsmarktdeskundigen) opgevat als een gebrek aan motivatie.

Het feit, dat in het werkgelegenheidsproject Helmond-Noord vertrouwenspersonen in de wijk een sleutelrol vervullen heeft bijgedragen aan het welslagen van dit project en het doorbreken van die vicieuze cirkel. In dat verband heeft het reguliere opbouwwerk een onmisbare rol gespeeld: dankzij opbouwwerkers en door hen opgezette infrastructurele voorzieningen, alsmede de inschakeling van diverse andere hulpverlenende instanties kon de neerwaartse spiraal, het kenmerk van probleemcumulatiegebieden, in opwaartse richting worden omgebogen.

Samenwerking met en kennis van het Gewestelijk Arbeidsbureau over plaatsingsmogelijkheden en behoeften van het bedrijfsleven in de regio Helmond leidde tot het relatief grote aantal succesvolle plaatsingen tot nu toe. De aan de bestrijding van de werkloosheid toebedachte vliegwielfunctie (met betrekking tot het aanpakken van andere wijkproblemen) lijkt, hoe bescheiden de resultaten in dat opzicht ook zijn, eveneens te werken.

Een tweede kenmerk van het werkgelegenheidsproject Helmond-Noord betreft de gedifferentieerde aanpak: de groep jongvolwassen langdurig werklozen met een lage opleiding (algemener: de moeilijk plaatsbaren) is niet homogeen. Het bleek noodzakelijk in te spelen op specifieke behoeften en mogelijkheden van de jongeren in kwestie voor wat betreft hun sociale achtergrond, opleidingsniveau, sociale en beroepstechnische vaardigheden. Als gevolg van deze differentiëring kon arbeidsinpassing op "maat" worden gerealiseerd.

Op grond van de evaluatie van het beleid konden een drietal beleidsaanbevelingen worden ontwikkeld voor de (nabije) toekomst.

In de eerste plaats lijkt continuering van deze vorm van arbeidsinpassing voor de hand liggend, gelet op het netto rendement ervan.

In de tweede plaats zou uitbreiding van deze arbeidsinpassing naar andere categorieën langdurig werklozen, zoals de 45-plussers serieus moeten worden overwogen. Ook deze categorieën worden immers als "moeilijk plaatsbaar" beschouwd.

In de laatste plaats lijkt het zinvol een uitbreiding van deze vorm van arbeidsinpassing te overwegen naar andere wijken die in een vergelijkbare probleemsituatie verkeren, of daarnaar op weg zijn.

Tenslotte blijkt uit de tot nu toe opgedane

ervaringen dat één subcategorie binnen de doelgroep onvoldoende bereikt werd, namelijk vrouwen en vooral vrouwen die behoren tot ethnische minderheden. Voor deze laatste categorie geldt de kwalificatie "onbemiddelbaar? vergeet het maar!" helaas nog vooral in zijn negatieve betekenis. Bij continuering van het werkgelegenheidsproject verdient deze groep extra aandacht.

Harry van den Berg en Kees van der Veer, Vrije Universiteit Amsterdam, Vakgroep Methoden en Technieken van Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek.

De videoproduktie "Onbemiddelbaar? Vergeet het maar!" werd in opdracht van het Werkgelegenheidsproject Helmond-Noord vervaardigd door het NIMO, tel. 073-137295. Het evaluatierapport waarvan in dit artikel melding wordt gemaakt is verschenen in boekvorm. Dr. H. van den Berg, Dr. C.G. van der Veer, Sociale Integratie van Jong-Volwassenen in een Achterstandssituatie. Het is te verkrijgen bij het Werkgelegenheidsproject Helmond Noord, Tamboerijnstraat 2a, 5702 JS Helmond (tel: 04920-29687) of via de betere boekhandel.

Arbeidsinpassing van langdurig werklozen in het kader van het pcg-beleid

LSA-conferentie "Maatwerk" in Eindhoven

"Arbeidsvoorziening biedt bij gebrek aan micro-vakmanschap weinig weerstand tegen macro-maatregelen", aldus mr. F.H.A.M. Kruse, directeur-generaal van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SoZaWe), in zijn jaarrede van 3 september jl. Met macro-maatregelen doelde hij op grootschalige maatregelen als het Jeugdwerkgarantieplan, de in te voeren heroriënteringsgesprekken, de vermindering van de vrije ruimte op de BRP's (Bijzondere Regionale Projecten) enz. "Wij lijken", zo zei de heer Kruse "op de tandarts die de kiezen moet plomberen met een betonmolen".

De uitspraken van Kruse werden aangehaald tijdens de conferentie "Maatwerk", op 30 oktober gehouden in hotel Holiday Inn te Eindhoven en georganiseerd door het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden (LSA).

Deze conferentie liet zien dat binnen het

PCG-beleid in verschillende gemeenten verfijnde instrumenten door micro-vakmen worden ontwikkeld die in aangepaste vorm ook elders toepasbaar zijn.

De conferentie had als onderwerp wijzen waarop moeilijk plaatsbare, veelal langdurig werklozen (waaronder onevenredig veel werklozen uit etnische groepen) middels een individuele, intensieve begeleiding, loonkostensubsidie maatregelen, scholing en andere maatregelen in het arbeidsproces opgenomen worden. Daarbij wordt samengewerkt tussen GAB's, gemeenten, wijkwerkers en -organisaties en bedrijfsleven.

Tijdens de ochtend en een deel van de middag werd ingegaan op de aanpak in de gemeenten Helmond, Almelo, Eindhoven en Groningen. Vervolgens werd vertegenwoordigers van de ministeries van BiZa, WVC en SoZaWe gelegenheid geboden een reactie te geven op deze innovatieve ontwikkelingen binnen het PCG-beleid. De conferentie werd besloten met een forumdiscussie waarbij enerzijds kamerleden van VVD (H.F. Dijkstal), CDA (drs. H. Koetje), PvdA (J.J. Lillipaly) en PSP (drs. A.C. van Es) waren betrokken en anderzijds de sprekers uit de verschillende gemeenten. Dagvoorzitter was Irene van Dithuyzen. Aan de conferentie namen zo'n 200 mensen deel.

Hieronder wordt ingegaan op de verschillende bijdragen aan de conferentie. Een artikel over de werkwijze in Helmond, de toespraak van drs. B. Bothe (plv. directeur-generaal Welzijn van het ministerie van WVC) en een column over de forumdiscussie zijn elders in deze M.O. opgenomen.

In zijn welkomstwoord ging de heer P.J.M. van den Baar, portefeuillehouder PCG van de gastgemeente Eindhoven, in op het moeizame overleg met verschillende ministeries voor de totstandkoming van het PCG-beleid in Eindhoven. Daarnaast gaf hij aan dat in de Eindhovense Gemeenteraad wordt gesproken over de instelling - door gemeente en GAB gezamenlijk - van een projectbureau voor bijzondere bemiddeling, dat gebruik zou kunnen maken van de Bijzondere Arbeidsvoorziening. Onderwerp van bespreking in de gemeenteraad is verder de wijze waarop de gemeente via budgetfinanciering meerjaren afspraken met instellingen voor sociaal-cultureel en welzijnswerk kan maken voor een gerichte taakstelling en gerichte maatregelen ten behoeve van bijzondere groepen in achterstandssituaties, als vrouwen, etnische groepen en langdurig werklozen. De instellingen zouden daarbij in de toekomst meer beleidsvrijheid moeten krijgen.

Namens het LSA ging de heer H. Cornelissen, opbouwwerker in Eindhoven, in op de historische relatie tussen het opbouwwerk en het ministerie van Binnenlandse Zaken (vanwaar de notitie Buitenkans afkomstig is). "Bij de oprichting van de Stichting Opbouw Drenthe in de twintiger jaren was de rol van het ministerie van Binnenlandse Zaken van fundamentele betekenis. De crisis in die tijd leidde ondermeer tot wat nu opbouwwerk heet", aldus de heer Cornelissen, die in dit verband opmerkte het pijnlijk te vinden dat opbouwwerk soms wordt beschouwd als een modieuze uitvinding van de 70-er jaren.

Vervolgens ging hij in op twee belangrijke kenmerken van opbouwwerk:

- het zich bewegen van op het snijvlak van hard en zacht
- de verhouding tussen micro- en macro-niveau.

Van oudsher houdt het opbouwwerk zich bezig met twee kanten van de achterstandsmedaille, t.w. het materiële en het sociale proces. Met het materiële proces wordt bedoeld een daadwerkelijke verbetering van woningen, woonomgeving, veiligheid en voorzieningen in de wijk (in stadsvernieuwingstermen ook wel het verbouwproces genoemd). Bij het sociale proces gaat het om het (weer) greep krijgen van mensen op wat er in de buurt gebeurt (het opbouwproces).

De heer Cornelissen stelde dat zonder de actieve betrokkenheid van bewoners buurtverbetering gedoemd is te mislukken. Deze ervaring, m.n. opgedaan in het stadsvernieuwingproces, is helaas niet altijd overgenomen in de PCG-praktijk. Het LSA pleit dan ook voor een actieve betrokkenheid van de wijk en haar organisaties bij de uitvoering van het PCG-beleid. Hierbij speelt het opbouwwerk een ondersteunende rol t.b.v. de wijk en haar organisaties. Daar bewonersorganisaties niet beschikken over fundamentele machtsmiddelen (geld, regels, wetten), waar Rijk, gemeente, GAB e.d. wel over beschikken, moeten zij zich bewijzen op basis van overtuigingskracht, politieke pressie, deskundigheid en doorzettingsvermogen. Strategie en coalitievorming met alle betrokkenen zijn voor hen van doorslaggevend belang.

Wat betreft de verhouding micro-macro-niveau stelde hij dat opbouwwerk veelal territoriaal opereert. Zo ook het achterstandsgebiedenbeleid, waarbij het gaat om vraagstukken met een macro-karakter (inkomensproblematiek, achterstanden op woning-, scholings- en arbeidsmarkt etc.). Politieke beslissingen hierover worden op rijksniveau genomen, de gevolgen zijn echter in volle omvang in de PCG-wijken terug te vinden. "Een wijkgerichte invalshoek van PCG en opbouwwerk is hiermee ge-

rechtvaardig", aldus Cornelissen, "maar verbindingen met de macro-dimensie dienen te worden gelegd, daar anders het gevaar bestaat van reductie van problemen op wijkniveau en individualisering van problemen. De wijk kan dienen als vindplaats en als uitvalsbasis."

Tenslotte haakte hij in op de bedoeling van de conferentie, de overdracht van kennis en (micro)vakmanschap naar andere sectoren en gemeenten van het onderdeel 'werken', dat binnen het PCG-beleid geïntegreerd moet zijn met de w's van wonen, weten (en welzijn).

Aanpak in vier gemeenten

Vervolgens kwam de aanpak in de verschillende gemeenten aan bod. Over de werkwijze in Helmond, een aldaar tot stand gekomen video-productie en evaluatierapport over een werkgelegenheidsproject, is elders in deze M.O. het artikel opgenomen "Moeilijk bemiddelbaar, vergeet het maar!". De bijdrage van de heer P. Reijerse, arbeidsconsulent van het GAB Helmond, is opgenomen in het congresverslag, evenals de andere bijdragen. Hier wordt volstaan met het vermelden van de kernpunten uit de betogen van vertegenwoordigers uit Almelo, Groningen en Eindhoven.

Almelo

Belangrijke punten uit de bijdrage van de heer J. van der Laak, hoofd Bijzondere Arbeidsvoorziening GAB-Almelo, waren de volgende:

1. Het GAB-Almelo had weinig of geen contact meer met wat nu is de PCG-doelgroep. Voor de uitvoering van het PCG-beleid zijn drie extra krachten aangetrokken. Hun eerste taak was het traceren van de PCG-doelgroep en het voeren van zgn. heroriëntatiegesprekken met (een deel van) werkloze PCG-wijkbewoners. Met 700 van de 2500 werkloze PCG-wijkbewoners is een dergelijk gesprek gevoerd. Men was bij het GAB verbaasd over de positieve reactie van mensen op deze gesprekken, zodanig dat anderen hier zelf spontaan om verzoeken. Het contact met de doelgroep is veranderd en er is sprake van een heuse relatie met het GAB.

2. Niet alleen met de doelgroep voor bemiddeling, maar ook met de PCG-wijken en haar organisaties is een structureel overleg gegroeid. De PCG-consulenten treden hierbij op als contactpersoon. Vanuit deze contacten is een aantal projecten tot stand gekomen, zoals de Informatiepunten in de wijk en het project buurtbeheer.

3. Ook is een betere samenwerking tot stand gekomen met andere (gemeentelijke) instellingen, zoals de GSD. Op alle niveau's, maar m.n. op uitvoeringsniveau zijn goede contacten ontstaan.

4. De verwachting is dat 'slechts' 50 % van de doelgroep middels plaatsingen en scholing door PCG bereikt zal worden. Om ook het andere deel van de doelgroep te bereiken, is meer dan alleen PCG nodig, zoals het mogelijk gebruik maken van terugploegregelingen, het additioneel plaatsen van langdurig werklozen met behoud van uitkering bij bedrijven met aanvulling tot 100% van het functieloon e.d. Daarbij dient het niet te gaan om scholing zonder werkperspectief, maar om werk met functiegerichte scholing.

Groningen

Over de aanpak in Groningen voerde mevrouw van Wijk, arbeidsconsulent voor de PCG-wijken bij de gemeente, het woord. Belangrijke elementen uit haar bijdrage zijn:

1. Voor 1985 was zowel bij het GAB als de gemeente weinig of geen aandacht voor arbeidsbemiddeling van langdurig werklozen. Door de aanstelling van arbeidsconsulenten voor bewoners uit de PCG-wijken heeft de gemeente inzicht kunnen verkrijgen in de omstandigheden en mogelijkheden van langdurig werklozen, in de arbeidsmarktproblematiek en de doorwerking hiervan op wijkniveau.

2. In de PCG-wijken werd een netwerk ontwikkeld van op elkaar afgestemde maatregelen met verschillende ingangsniveaus, zodat (waar nodig stapsgewijs) uitzicht op betaald werk wordt geboden. Door verschillende soorten werkervaringsprojecten en verschillende loonkostensubsidies worden mensen naar het bedrijfsleven toegeleid.

3. Het GAB heeft inhoudelijk een belangrijke rol als sparring-partner voor de arbeidsconsulenten-PCG. Daarnaast handelt het GAB de administratie van de loonkostensubsidie t.b.v. de PCG-wijken af. Door informatie uitwisseling wordt voorkomen dat de vanuit GAB en gemeente met verschillende personen op één vacature wordt bemiddeld.

4. Bewoners zijn direct betrokken bij het werkgelegenheidsbeleid t.b.v. hun wijken. Dit moet worden gezien als een voorwaarde voor het welslagen van het PCG-project. Door bewoners is bewerkstelligd dat 20 % van het jaarlijkse budget wordt besteed aan de leeftijdsgroep 23-40 jaar. Als werkervaringsproject is door bewoners een buurtteetvoorziening gecreëerd. En bewoners beslissen mee welke functies (onderhoud/beheer en dienstverlening) er binnen PCG in hun wijk worden ingezet.

5. Twee specifieke subgroepen vragen speciale aandacht, nl. vrouwen tot 23 jaar

en etnische groepen. De groep vrouwen tot 23 jaar met weinig kans op een baan vlucht veelal snel in het gezinsleven. Na een aantal jaren willen deze vrouwen alsnog aan het werk, wat dan nog moeilijker is, gezien hun leeftijd, geringe werkervaring en schoolopleiding. En werkgevers zijn huiverig om vrouwen met kinderen in dienst te nemen. Voor de etnische groepen is het nog veel moeilijker werk te vinden, daar de factor discriminatie, veelal verborgen, een rol speelt.

6. Er is een goed contact ontwikkeld met een relatief kleine groep van zo'n 60 bedrijven. Als een werkgever een aantal positieve ervaringen heeft gehad, kan er ook zonder problemen "wel eens iets misgaan". Een groeiende betrokkenheid van werkgevers bij het probleem van de werkloosheid is te constateren.

Eindhoven

Met name de heer H.A.J. Flapper, hoofd innovatie en opleidingen bij de Bouwgroep Nelissen Van Egteren, gaf in zijn bijdrage een goed inzicht in de deelname van het bedrijfsleven aan een PCG-project in Eindhoven (het project Groenewoudseweg). Hij besteedde o.a. aandacht aan het unieke van dit project voor de verhoudingen in de bouwwereld. Traditionele verhoudingen in die bouwwereld worden doorbroken en een nieuwe instroom van geschoolde arbeidskrachten naast de LTS en de CVV wordt hiermee gecreëerd. Langdurig, laag-geschoolde werklozen worden opgeleid tot semie-vakman (een bepaalde functie binnen de bouwwereld).

Nelissen Van Egteren is met dit project in zee gegaan omdat het bedrijf al eerder in deze (PCG-)wijk woningen heeft gerenoveerd en daarbij goede relaties met de wijk heeft opgebouwd. Als tweede reden noemde de heer Flapper de zorg van het bedrijf voor de toekomst. Er dreigt een tekort aan geschoolde vaklieden; een nieuwe instroommogelijkheid moet worden bevorderd.

Huiver voor het project was er echter ook. Het bedrijf had geen ervaring in het werken met langdurig werkloze randgroepjongeren. Ook bestond geen kennis en ervaring in het opleiden van mensen in het bouwvak (de vakopleidingen zijn centraal geregeld). De voorwaarde van de gemeente de deelnemers zoveel mogelijk werkzaamheden zelf te laten uitvoeren stond bovendien haaks op de in de bouw gebruikelijke uitbesteding van specialistenwerk aan onderaannemers. Het was dan ook moeilijk onderaannemers zover te krijgen dat aan de eis van de gemeente kon worden voldaan.

Volgens de heer Flapper is er in de bouwmarkt een verschuiving te zien van nieuw-

bouw naar renovatie en onderhoud. Dit project speelt op deze ontwikkeling in: de deelnemers worden opgeleid tot renovator. Een speciaal hiervoor ingestelde begeleidingscommissie is behulpzaam bij het ontwikkelen van een, op nieuw lesmateriaal van het CVV gebaseerde, basisopleiding tot renovator. De toekomstperspectieven voor deze functie zijn goed.

Belangrijk aan het project is tevens dat de deelnemers na een voor- en basisopleiding van enige weken het CAO-loon van een aankomend vakman uitbetaald krijgen. Naast het werk krijgen de deelnemers 1 dag bijscholing. Deze dag wordt ook uitbetaald. Het productieverlies per leerling wordt over de gehele periode geschat op 30 %. De additionele kosten van het project worden betaald uit PCG-gelden.

De ervaringen tot nu toe met het project zijn redelijk. De kwaliteit van het werk mag gezien de omstandigheden redelijk tot goed genoemd worden en de arbeidsdiscipline valt vaak erg mee. De grootste zorg betreft echter het lage werktempo. Door een betere organisatie hoopt men zowel vaardigheid als tempo te stimuleren.

Bijdragen ministeries

De toespraak van drs. B.D.W. Bothe, plv. directeur-generaal Welzijn van het ministerie van WVC, is integraal in het katern van dit M.O.-nummer opgenomen. De overige bijdragen zijn hieronder samengevat.

Binnenlandse Zaken

Voor het ministerie van Binnenlandse Zaken voerde drs. H.A.A. Molleman, directeur Coördinatie Minderhedenbeleid, het woord. De heer Molleman uitte zijn zorg over het feit dat in het PCG-beleid door beleidsmatig wegvallen en/of bezuinigen op bepaalde (betrokken) beleidssectoren van het rijk een belangrijke mate van onevenwichtigheid is ontstaan. Het beschikbaar stellen van meer dan 50 miljoen gulden vanuit het Taakstellend Beleid van GAB's voor arbeidsbevorderende maatregelen in PCG-verband is onvoldoende ondersteund door/in een samenhangend beleid. De 'meerwaarde' die het PCG-beleid kan toevoegen aan het arbeidsbevorderend beleid komt zo niet of onbevredigend tot stand. Het gevaar is niet denkbeeldig dat geldstromen en inspanningen zich gaan richten op relatief kansrijke groepen, om meer resultaat te bereiken in cijfers (een gevaar wat door de bijdrage van de heer Van den Berg van SoZaWe, zie hieronder, zeker niet wordt weggenomen, CV). Tevens moet worden gevreesd, aldus de heer Molleman, dat door de tripartisering van het arbeidsmarktbeleid nog meer sturingselementen ten detrimente voor de zwakste groepen (de 'buitenkansers') binnen het PCG-beleid verloren zullen gaan.

De hoop is gevestigd op de bestuurslaag die zich met de uitvoering van het beleid bezig houdt: de gemeente, zo vervolgde de heer Molleman zijn betoog. Het oplossend vermogen van de gemeente dient versterkt te worden door meer beleidsvrijheid, deregulering, harmonisatie van maatregelen en coördinatie van alles in één bestuurlijke, goed controleerbare hand (van de gemeente, CV). In dit kader past de afspraak tussen de minister van Binnenlandse Zaken en B&W van Den Haag voor het starten van een experiment met een intensievere aanpak van het PCG-beleid in haar oorspronkelijke opzet.

Een creatieve invulling van het decentralisatie-concept is nodig, zo zei de heer Molleman, waarbij ook de belangenbehartigende activiteit van de VNG de volle ruimte krijgt en het landelijk netwerk van het LSA zich kan ontplooiën op het inhoudelijke vlak. De heer Molleman besloot zijn betoog met het gezegde "reculer pour mieux sauter", zo nu en dan afstand nemen om daarna des te beter te kunnen aanpakken.

Sociale Zaken en Werkgelegenheid

De heer mr. S. v.d. Berg, Hoofd Categorale Afdeling Directie Arbeidsmarktbeleid, vertegenwoordigde het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Hoewel deze conferentie nadrukkelijk niet als doel had een tussentijdse evaluatie te geven van het (arbeidsmarktonderdeel van het) PCG-beleid, bestond er bij de heer v.d. Berg toch de behoefte een tussenstand van het PCG-beleid in de ogen van de Arbeidsvoorziening van SoZaWe weer te geven. Die tussenstand bevatte een aantal positieve, maar ook enkele kritische kanttekeningen.

Als positief werd door de heer v.d. Berg gezien:

1. De samenwerking tussen GAB en de gemeente is verbeterd.
2. Hier en daar zijn goede resultaten geboekt, d.w.z. plaatsingen van cliënten op reguliere arbeidsplaatsen of geslaagde voorbereiding op arbeidsinpassing d.m.v. scholing.
3. Doordat het GAB in contact met de wijk komt, komt de aldaar vaak aanwezige kennis over werkzoekenden beschikbaar. Dit voegt iets toe aan de soms beperkte kennis van de GAB's over hun cliënten.

Kritische kanttekeningen waren er ook, en wel:

1. De inbreng van andere departementen is gering in verhouding tot de SoZaWe-inbreng. Er is geen sprake van een geïntegreerd beleid.
2. De besteding van PCG-gelden aan de uitbreiding van bestaande Arbvo-instrumenten (zoals CBB) of een lokaal uitgevaardigde loonkostensubsidievorm (die

nu net landelijk is afgeschaft) is gezien de beperkte tijdsduur van het beleid (4 jaar) niet doelmatig en leidt tot hoge uitgaven.

3. De kosten per deelnemer zijn soms zeer hoog, m.n. renovatie- en bouwprojecten zijn zeer kostbaar evenals leerwerkprojecten.

4. Een aantal activiteiten is meer welzijnsgericht dan arbeidsmarktgericht en wordt mogelijk ingezet om welzijnsbezuinigingen op te vangen.

De heer v.d. Berg noemde als laatste een aantal criteria dat bij de beslissing over voortzetting van het PCG-beleid na 1989 een rol zal spelen:

1. Hoe effectief is het PCG-beleid, d.w.z. hoe hoog is het percentage personen dat geplaatst wordt op reguliere arbeidsplaatsen dan wel d.m.v. scholing inpasbaar is geworden? En wat is daarvan het prijskaartje? Een vergelijking tussen soortgelijke doelgroepen is hierbij noodzakelijk.
2. Wat is de inbreng vanuit andere departementen? Kan inderdaad een geïntegreerd beleid gevoerd worden? Het budget moet in ieder geval wel bij het GAB/RBA blijven.
3. De effectiviteit m.b.t. tot minderheden. 50 % is daarbij een algemene norm.
4. Welke rol kan het PCG-beleid vervullen naast andere scholingsinstrumenten als PBVE, CBB, CVV e.d.? Dit omdat in de toekomst een steeds hogere scholing voor de arbeidsmarkt noodzakelijk zal zijn.
5. In de gewijzigde, getripartiseerde bestuursstructuur van de Arbvo zal de effectiviteit voor de sociale partners een belangrijke graadmeter zijn.

Tot zover een impressie van de conferentie Maatwerk. Wat betreft de forumdiscussie stelt Wil van de Leur in een elders in deze M.O. opgenomen column dat er eerder sprake was van "mat werk" dan van "maatwerk". Op 14 november jl. is een open bewonersdag voor bewoners uit PCG-gebieden gehouden. Hierop komen we in een later stadium in M.O. op terug.

Chris Veldhuysen

Een uitgebreid verslag van het symposium "Maatwerk" is tegen kostprijs te bestellen bij het secretariaat van het LSA, Pr. Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag, tel. 070-521354. ■

Conferentie Maatwerk: mat politiek forum

Hoewel het probleem cumulatie-gebieden beleid moedgevend heet te zijn, is de politieke inspiratie nog niet zover. Want het laatste onderdeel van de inspirerende en zeer informatieve werkconferentie "Maatwerk" – bestaande uit een politiek forum – had zo'n moedgevend karakter niet.

De – ten gerieve van de genodigde Kamerleden – keurig op een vrijdag geprogrammeerde conferentie werd door sommige Kamerleden "meegenomen" op de manier waarop entertainers drie optredens op een avond plegen te verzorgen. Alleen het CDA-kamerlid Helmer Koetje had er echt ruim de tijd voor uitgetrokken en zat er zodoende "goed" in. Hans Dijkstal (VVD) had zich – consistent en relaxed in de positie van (rijks-)geheelonhouder gesetteld. Zodat bij ongeveer elke vraag zijn antwoord luidt dat gemeenten dat veel beter zelf kunnen bekijken. Ten dele is dat ongetwijfeld wijsheid, maar tegelijkertijd is het lang niet helemaal waar. Bovendien wekt het een zekere achterdocht: zeker waar vele van de 200 conferentie-gangers vertrouwd zijn met het adagium: "budgetten verdwijnen waar de decentraliseerders verschijnen". André van ES (PSP) gaf blijk van een redelijk breed en principieel beeld van de aan de orde zijnde vraagstukken. Hetgeen een kennelijk alleenrecht van de kleine kamerfracties is. En dat bleek ook in de dialoog met de zaal. Toen één van de conferentie-gangers al te zeer op de leed-en-sores-toer ging, greep Van Es in met de stellingname dat het niet aan gaat er een soort "zieligheidsbeleid" van te maken, maar dat het gaat om recht op en toeleiding tot arbeid.

Een ongelukkige forum- "zit" had PvdA Kamerlid Lillypally. De conferentie-gangers – in hoofdzaak een ruime collectie GAB-, gemeente- en opbouwwerk-functionarissen, alsmede enkele gemeente-bestuurders – hadden het grootste deel van de dag er op zitten. En keken daar behoorlijk tevreden op terug: PCG-Maatwerk t.b.v. langdurig werklozen bleek immers constructief op gang gekomen, resultaten waren zichtbaar gemaakt, markt- en overheidspartijen speelden een rol, de verschillende disciplines bleken tot goede samenwerking in staat. In dat klimaat verhief Lillypally zich "...en dat zal hier wel niet populair zijn, maar ik zeg het toch..." om een kennelijk in de trein naar Eindhoven geprepareerd bommetje in de zaal te gooien: "Ik vind dat het welzijnswerk zich nu eindelijk maar eens moet bewijzen!". Het door de volksvertegenwoordiger aldus de zaal ingeworpen vuurwerk viel tussen de stoe-

len en bleef daar als een kletsnatte voetzoeker liggen: het Kamerlid zat in het verkeerde jaar, de verkeerde zaal, het verkeerde gezelschap. Maar was ook vasthoudend, want een kleine tien minuten later probeerde hij dezelfde voetzoeker nog eens aan te steken, suggererend dat die helemaal niet kletsnat was geweest, wél degelijk "boem" had gezegd, maar dat het auditorium zo flauw geweest was de Ohh's en Ahh's achterwege te laten. Het mocht niet baten, de zaal bleef even ongeïnteresseerd in de specifieke welzijnsdémarches van Lillypally.

Al met al flakkerde er maar bij uitzondering iets als forundiscussie op. Hetgeen uiteindelijk leidde tot de samenvatting van een arbeidsbemiddelaar in de zaal, die concludeerde dat als de politiek zo weinig over de aan de orde zijnde onderwerpen te melden had, de rollen beter omgekeerd konden worden: U de zaal in, wij op het podium, dan kunt U de vragen stellen en geven wij antwoord.

De terugtrekkende politiek levert een merkwaardig beeld op: de politici komen nog wel, maar eigenlijk zijn ze mentaal afwezig. Dat is niet moedgevend. Terwijl het PCG-beleid toch ook de politiek reële kansen biedt om nadrukkelijk present te zijn, niet alleen vanwege de inhoudelijke zwaarte van dit beleid, maar ook en vooral omdat het een excellente mogelijkheid biedt om politiek gedurig de noodzaak van samenhangen en samenwerking van en tussen de verschillende beleidssectoren er in te hameren. Scoringskansen te over dus, en dat niet alleen voor kleine fracties die wel een "generale blik" moeten ontwikkelen.

Wil van de Leur. ■

Hoe zacht is de zachte sector?

Inleiding door dr. A.P.N. Nauta, Adjunct-Directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau, op 2 oktober 1987, ter gelegenheid van de presentatie van het Eindrapport "Toetsing Jaarverslag in het Opbouwwerk".

De term "zacht", zo suggereert ons de STER-reclame, heeft een zekere werfkracht. Wasmiddelen, huidoliën, shampoo's en noemt u maar op, worden graag van deze kwalificatie voorzien en dat zal niet voor niets zijn. De werfkracht beperkt zich echter tot dit soort artikelen, daarbuiten worden aan het woord "zacht" veelal negatieve associaties verbonden. Tegenwoordig meer dan vroeger. Het woord "softie" heeft een beledigende, soms zelfs dreigende bijklank.

Ieder gebied schijnt zijn eigen zachte sector, zijn eigen zachte rand te hebben. Bijna altijd gaat het hier om de minder prestigieuze elementen van zo'n gebied. De psychiatrie binnen de wereld van de medische specialisten, de alpha vakken en de sociale wetenschappen binnen de universiteit, de bouwkunde- en industriële vormgevingsrichting binnen de technische wetenschappen – men kan het aantal voorbeelden naar believen uitbreiden. Zelfs de wereld van het welzijn, de zachte wereld bij uitnemendheid, kent zijn eigen pikorde: bejaardenoord zijn harder dan het AMW, het bibliotheekwerk is harder dan het club- en buurthuiswerk.

Ik beseft dat ik hier midden in de anekdotiek zit. Mijn idee van wat men "zacht" en wat men "hard" pleegt te noemen, is gebaseerd op niet meer dan een indruk en uiteraard mijn eigen dagelijkse ervaring. Dat is de ervaring van een krantelezer en een ambtenaar verbonden aan een planbureau.

Het is de moeite waard om dit wat nader te bekijken, preciezer te onderzoeken wat men nu bedoelt wanneer men een bepaalde vorm van overheidsbemoeienis "zacht" noemt. Wat steekt daar nu achter. Met "men" heb ik het oog op journalisten, politici en ambtenaren die zelf niet in de zachte sector werkzaam zijn, maar die zich juist daartegen keren. Met de zachte sector bedoel ik – alleen en uitsluitend in het kader van deze inleiding – de sector van het welzijn: ruwweg de maatschappelijke dienstverlening en het sociaal cultureel werk.

Er zijn naar mijn mening vijf factoren die hier een rol spelen. Misschien zijn het er in werkelijkheid wel meer, maar deze vijf horen er in ieder geval bij. Ik noem ze even

achter elkaar: een ongelukkige presentatie, een rommelige onoverzichtelijke structuur en organisatie, het ontbreken van betrouwbare gegevens, geen of geringe doelmatigheid, niet essentieel voor de samenleving. Op drie van de vijf factoren – die even zo veel kritiekpunten zijn – ga ik kort in. Over het vierde en vijfde punt, de doelmatigheid en de noodzaak van het welzijnswerk, zal ik wat uitvoeriger praten, want deze raken de kern van de zaak.

Om te beginnen die ongelukkige presentatie. Voorzover het gaat om het uiterlijk en de taal van de welzijnswerker, zijn we snel uitgepraat; dit zijn wel erg perifere verschijnselen. Het welzijnsjargon is overigens vaak genoeg op de korrel genomen, niet ten onrechte naar mijn mening, maar het gaat hier toch om niet meer dan een marginaal, zij het hinderlijk verschijnsel.

Belangrijker is dat men zijn zaak vaak slecht brengt, vooral ten overstaan van lieden die niet uit de eigen welzijnsparochie afkomstig zijn, maar bijvoorbeeld uit de bestuurlijke of vooral financiële hoek komen.

Mijn werk brengt mij in aanraking met tegenwoordigers van verschillende terreinen. Maar alleen in de welzijnssector tref ik die wonderlijke en paradoxale situatie aan van zelfoverschatting en post-Achterhuisiaans nederheidsvertoon. Vaak ook een onvermogen om de eigen zaak te concipiëren in de gedachtenwereld van de jaren tachtig en te kleden in de terminologie die daarbij past. Genoeg hierover, het is een tactisch en geen wezenlijk punt.

Het tweede kritiekpunt, dat betrekking heeft op de onoverzichtelijke structuur van de welzijnswereld, kan men eigenlijk alleen maar onderstrepen. Ik hoef in dit gezelschap niet de lange en ontmoedigende geschiedenis van de wetgeving en herstructurering op welzijnsterrein in herinnering te roepen. Het is wel goed in het achterhoofd te houden dat deze toestand vooral en in de eerste plaats van bovenaf gezien een schoonheidsfout is. Het stoort de bestuurder, de bureaucraat, de wetenschapper. De gebruiker heeft er ogenschijnlijk minder last van, zij het dat hij er op indirecte wijze natuurlijk wel degelijk de consequenties van ondervindt.

Als derde punt noem ik het ontbreken van betrouwbare gegevens. Welnu, ik geloof dat dit als kritiekpunt zo langzamerhand achterhaald is. De achterstand die het welzijnsterrein had op het gebied van betrouwbare gegevens en van kwantitatieve gegevens, is nu toch al aardig ingelopen. Niet in het minst, moet ik zeggen, door de inspanningen van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Het kan natuurlijk allemaal nog

een stuk beter, maar het welzijnsterrein steekt niet zo ongunstig af tegenover de belendende terreinen. Daar komt nog bij dat voor wat het sociaal cultureel werk betreft, de periodieke rapportage van de Welzijnswet door het SCP een bron van nieuwe gegevens zal worden.

Het vierde kritiekpunt, de geringe doelmatigheid, is ernstig! Maar is het ook waar? Gelukkig beschikken wij tegenwoordig over gegevens die het mogelijk maken om deze vraag tot op zekere hoogte te beantwoorden. Ik zeg "tot op zekere hoogte" omdat het laatste woord hierover nog niet gezegd is. Deze gegevens, die door het SCP de laatste jaren naar buiten zijn gebracht, bieden één groot voordeel, namelijk dat de verschillende werkvormen binnen het welzijn zijn behandeld als onderdeel van wat wel genoemd wordt de gehele kwartaire sector. Dat is grofweg: alles wat voor de helft of meer via de collectieve middelen wordt gesubsidieerd. Dat biedt de mogelijkheid om ze te vergelijken met andere takken van overheidszorg.

Een nauwkeurige vergelijking met andere sectoren moet ik hier helaas achterwege laten, evenmin als ik mij kan begeven in een genuanceerde beschouwing van de beschikbare onderzoekresultaten. Ik moet mij beperken tot een globale weergave.

In het algemeen en vergelijkenderwijs gesproken, zo kan men concluderen, blijkt het welzijnswerk, dus de maatschappelijke dienstverlening en het sociaal-cultureel werk, binnen realistische doelstellingen ook redelijk te functioneren. Het bereikt zijn doelgroepen opmerkelijk goed en brengt ook meestal het effect teweeg dat men ermee beoogt. Dat geldt natuurlijk niet voor alle werkvormen binnen het welzijn in gelijke mate. Bij de intensievere vormen van psycho-sociale hulpverlening ligt het doel wat verder af dan bijvoorbeeld de gezinszorg of bij het advies- en informatiewerk. Het ligt voor de hand dat daardoor ook het effect verder verwijderd is.

Men kan de via de collectieve middelen gefinancierde voorzieningen ook bezien vanuit het gezichtspunt van hun inkomensherverdelend effect. Iedere gulden subsidie, zo kan men betogen, kan ook opgevat worden als een toevoeging aan iemands persoonlijk inkomen. Inkomensherverdeling kan overigens nooit meer dan een nevendoeel zijn van een voorziening. Het kan niet het doel zijn van de openbare bibliotheek, het kan niet het doel zijn van de hulp aan gehandicapten om de inkomens van de Nederlanders te herverdelen. Maar als nevendoeel heeft het zeker enige geldigheid.

Bezieet men de welzijnsvoorzieningen vanuit dit gezichtspunt, dan blijkt de maatschap-

pelijke dienstverlening (en daarbij is het intramuraal werk niet meegeteld) in sterke mate terecht te komen bij de mensen met lagere inkomens. Voor het sociaal-cultureel werk geldt het omgekeerde. Bij elkaar opgeteld neutraliseren zij elkaars effecten. Alle inkomenscategorieën profiteren dan in ongeveer gelijke mate van de subsidies. Het is misschien zinvol om als referentie enkele andere overheidsuitgaven te noemen: sterk herverdelend in de zin van egaliserend, werkt bijvoorbeeld de individuele huursubsidie; een omgekeerd effect, dus de inkomensverschillen versterkend, werken de objectsubsidies in de sfeer van de volkshuisvesting en de uitgaven t.b.v. het onderwijs.

Men kan de doelmatigheid van het welzijnswerk ook opvatten als de wijze waarop met de middelen wordt omgesprongen, gegeven het doel van dat werk. Wat is bijvoorbeeld een "eenheid produkt" in het welzijnswerk gaan kosten in vergelijking met andere vormen van overheidsbemoeienis?

Op die vraag is voor de periode 1974-1983 wel een antwoord te geven, zij het dat dit antwoord zich beperkt tot enkele grote voorzieningen binnen de welzijnssector: de openbare bibliotheek, het bejaardenoord, de gezinszorg en de voorzieningen voor gehandicapten. Bij elkaar omvat dit overigens wel het grootste gedeelte van de welzijnssector.

Een berekening nu wijst uit dat de "kosten per gebruikseenheid" van al deze voorzieningen in de betreffende periode sterker gestegen zijn dan het gemiddelde in de kwartaire sector. Vergelijkbare stijgingen zijn alleen te vinden in de gezondheidszorg en het openbaar vervoer.

Overigens vertonen de geanalyseerde welzijnsvoorzieningen niet allemaal hetzelfde beeld. Bij de openbare bibliotheek is de "personeelsinzet per gebruikseenheid" sterk afgenomen, hier is mutatis mutandis een grotere efficiency mogelijk gebleken. De stijging van de kosten is hier vooral een gevolg van loonkostenstijgingen. De voorzieningen in de sfeer van de maatschappelijke dienstverlening zijn daarentegen gekenmerkt geweest door een stijgende personeelsinzet per gebruikseenheid.

Voor deze boven proportionele stijgingen binnen het welzijnswerk zijn wel redenen aan te geven. De veroudering van de cliënten in de maatschappelijke dienstverlening zal een rol hebben gespeeld. Evenzeer heeft de wet op het openbare bibliotheekwerk in 1975 invloed gehad op de loonontwikkeling.

Dit alles heeft betrekking op de verhouding tussen, laat ik het maar noemen de input en de output van het welzijnswerk, de

verhouding tussen wat men er aan middelen instopt en wat er aan resultaten uitkomt. Maar... en dat is een belangrijke beperking, de onderzoeksresultaten hebben betrekking op een ontwikkeling, een verandering. Zij zeggen niets over deze verhouding zoals zij werkelijk is in vergelijking met andere overheidsuitgaven.

Ook dit vraagstuk is echter onderzocht. Het sleutelwoord is hier: *substitutie*. In de betreffende onderzoeken is met name nagegaan of bepaalde vormen van zorg, die nu via gezondheidsvoorzieningen gegeven worden, beter en goedkoper via de maatschappelijke dienstverlening verstrekt kunnen worden. Dit blijkt in aanzienlijke mate het geval te zijn. De Commissie Dekker geeft daar in haar bekende rapport een opsomming van.

De behandeling van dit vierde kritiekpunt heeft tot een paar uitstapjes geleid. Het is daarom misschien goed om bij wijze van voorlopige conclusie op te merken dat een vlot en algemeen oordeel over de doelmatigheid van de welzijnssector voorbarig is en dat een negatief oordeel zeker niet op zijn plaats is.

Het vijfde kritiekpunt, dat het welzijnswerk niet essentieel voor de samenleving zou zijn, raakt de kern van de zaak. Tegen een fundamentele contra-argumentatie houdt dit type uitspraken meestal geen stand. Immers, op grond waarvan zou de ene verstreking maatschappelijk of menselijk essentieler zijn dan de andere. En waarom zouden de essentiële elementen gesubsidieerd moeten worden? De meeste primaire levensbehoeften worden toch ook niet gesubsidieerd? Maar wat is een fundamentele beschouwing waard? Schiet men er veel mee op? Want in laatste instantie is het toch een zaak van politieke voorkeur, gecombineerd met het weerstandsvermogen van een sector in een tijd van tegenwind en bezuiniging.

Dat weerstandsvermogen van de welzijnssector is niet al te groot gebleken, en dat behoeft ook geen verwondering te wekken. Het is de vorm van overheidsbemoeienis die er het laatst is bijgekomen – en ook hier geldt het beginsel "last in, first out". Met andere woorden: de sector is relatief weinig geïnstitutionaliseerd, haar voormannen vinden weinig gehoor bij de spraakmakende gemeente en hebben weinig toegang tot de werkelijk belangrijke politieke besluitvorming.

Toch is er wel een argumentatie op te bouwen ter verdediging van de welzijnssector. Men moet vanuit de welzijnssector beginnen met te erkennen dat er "geen knopen doorslaan" als de sector er niet zou zijn, althans niet in een gesubsidieerde vorm. Dit is alleen maar realistisch.

Maar dit gezegd zijnde valt onmiddellijk op te merken dat een terugtrekking van de financierende overheid het hulpniveau als maatschappelijk verschijnsel in zijn totaliteit terug zal trekken. Ik baseer deze verwachting op twee feiten, die beide overigens langzamerhand overbekend beginnen te raken.

In de eerste plaats moet gerekend worden op een stijging van de behoefte in de toekomst. Die behoefte moet dan wel bepaald worden volgens de huidige normen. De stijging zal voornamelijk plaatsvinden onder invloed van demografische ontwikkelingen: vooral de vergrijzing, in mindere mate de groei van het aantal eenoudergezinnen. Met name in de sfeer van het sociaal-cultureel werk is door een gelijktijdig proces van ontgroening met een behoeftevermindering te rekenen, maar deze weegt niet op tegen de groeibevorderende factoren in de overige welzijnsvoorzieningen.

Ook met een groei van de behoefte aan informatie en advies valt te rekenen. De maatschappij zal nu eenmaal ingewikkelder worden, in een hoger tempo dan de bevolking mondiger en beter geïnstrueerd raakt. Ook de veroudering speelt een rol, in zoverre als met het ouder worden het informatietekort pleegt te groeien.

Tenslotte: het vaak geconstateerde wegvallen van het intermediaire kader is een proces dat niet op korte termijn gekeerd zal worden. Om in die lacune te voorzien zal de behoefte aan opbouwwerk zich sterker doen gevoelen. Een revitalisering van een functie die tijdelijk wat op de achtergrond heeft gestaan.

In de tweede plaats is het weinig waarschijnlijk dat in deze behoefte aan professionele en gesubsidieerde hulpverlening kan worden voorzien door commercieel verleende diensten of private bronnen als daar zijn: familie, kennissen of bureaus. Tot deze conclusie komen de meeste studies over dit vraagstuk.

Over de toekomstige inkomensverdeling kan men weliswaar weinig zeggen, maar er zijn ook weinig aanwijzingen dat diegenen die thans op gesubsidieerde hulp aanspraak maken, dit in de toekomst gemakkelijk zelf kunnen betalen.

Aan informele hulp zijn, zo blijkt uit onderzoek, duidelijke grenzen gesteld. Intensieve of langdurige hulp kan langs deze weg niet gegeven worden; ook de demografische ontwikkelingen maken familiehulp minder vanzelfsprekend.

Concluderend: verschraving van het welzijnswerk leidt tot een gevoelige en aantoonbare verschraving van de samenleving. Het hulpniveau als geheel zal een kwantitatieve en kwalitatieve achteruitgang verto-

Verantwoordelijke burgers én verantwoordelijke overheid

Inleiding van drs. B.J.W. Bothe, plv. Directeur-Generaal Welzijn, Ministerie van WVC, ter gelegenheid van de conferentie "Maatwerk", georganiseerd op 30 oktober 1987 te Eindhoven door het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden.

Een zorgzame samenleving vraagt én verantwoordelijke burgers én een verantwoordelijke overheid voor hen die weinig kansen hebben. Dat motto heb ik mijn inleiding voor vandaag mee willen geven.

Wij praten immers over probleemcumulatiegebiedenbeleid en over probleemcumulatiegebied, een nette term voor wat soms ook achterbuurt wordt genoemd.

Een aantal van ons heeft er als student wel eens gewoond. De huur was laag en we stelden nog niet veel eisen. Het was immers toch maar tijdelijk en soms best gezellig in het buurtcafé.

Iets van nostalgie bleef dan over als je al ouder was. En dan ontstond al snel de mythe van die gezellige volksbuurt; de plaats waar het zo goed toeven was. Uit rapportages en kranten word je dan van tijd tot tijd wel gewezen op negatieve ontwikkelingen in deze buurten, maar dat is incidenteel en toch wel erg afstandelijk.

Heel anders kijk je er tegen aan als je er echt woont en de huur voor een beter huis met meer slaapkamers voor je kinderen niet kan opbrengen. Dan zie je die andere realiteit. De opeenstapeling van problemen, de neerwaartse spiraal die kansen op verbetering minder maakt in plaats van beter. De wijk "buitenkans" heette het in een niet gepubliceerde ambtelijke notitie. Slechte huisvesting, kwalitatief slecht onderwijs, buurtverpaupering, teruglopend voorzieningenniveau, stijgende criminaliteit en verharding in mentaliteit. Niet echt gezellig meer. Niet echt de plek om er je kinderen op te laten groeien. En over die werkelijkheid praten we vandaag.

Vanuit een zekere afstand, want de meeste van ons hebben wel de mogelijkheid zich te ontplooien. Wij zitten in een zodanig netwerk dat de organisatoren kennelijk hebben gedacht: "Als we die mensen nu eens bij elkaar zetten, wellicht dat er dan echt eens iets van de grond komt". Het initiatief van het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden om deze conferentie te organiseren, houdt dan ook een belofte in. Niet zozeer vanwege belangwekkende resultaten die er op dit gebied reeds zouden zijn. De belofte zit

vooral in de heroriëntatie op de werkelijkheid van nu.

Het is dan ook niet toevallig dat juist vanuit het opbouwwerk daartoe het initiatief wordt genomen. Er is maatwerk voor nodig om omstandigheden te creëren waarin de kansen van kansarmen worden vergroot.

Het Sociaal-Cultureel Planbureau heeft recent gewezen op de stagnerende leefsituatie bij deze groepen mensen, waarvoor kennelijk nog steeds geen arbeidsperspectief is te creëren. Economisch gezien worden zij steeds afhankelijker van hun uitkering.

Werklozen hebben in bepaalde mate én een lager levenspeil, én een slechtere gezondheid én een beperktere beleveniswereld dan de werkenden.

Het werkloosheidsmilieu dreigt een stagnerende levenssituatie op te leveren met een hoge blijfkans, aldus het SCP. Dit is letterlijk probleemcumulatie. De situatie van minderheden is nog schrijnender. Zo wordt de ontwikkeling op de arbeidsmarkt alarmerend genoemd.

Essentieel is dat het SCP wijst op het gevaar van een hechter wordend verband tussen ethnische achtergrond en lage sociale positie, dat – en nota bene – over de generaties heen reikt. En dat is nu precies wat we met het huidige beleid willen voorkomen.

Er is maatwerk nodig. Dat was nu precies de gedachte achter het probleemcumulatiegebieden-beleid. Voor WVC geen nieuw gedachtengoed.

Hoewel welzijnsbeleid lang de pretentie had de samenleving in brede zin vorm te geven (denk aan ideeën rond samenlevingsopbouw) kreeg het in de praktijk vaak het karakter van een compenserend beleid voor achterblijvers en uitvallers (denk aan termen als territoriale en categorale opbouw). Daaruit onstonden programma's die misschien al vergeten zijn: het opbouwwerk in bijzondere situaties (het OBS), dat feitelijk de vader of moeder is van het huidige PCG-beleid.

Laat ik hier ook de stadsvernieuwingsaanpak noemen: een loot van dezelfde stam, maar ook de onderwijsstimulering, de voorloper van het huidige onderwijsvoor-rangsbeleid, dat via de invalshoek van buurt en school, welzijnswerk en onderwijs samen, oplossingen vindt voor ouders en kinderen uit die wijken en buurten om de schoolprestaties te verbeteren. Kennis en opleiding is immers toch de sleutel voor het bereiken van een hogere trede op de maatschappelijke ladder.

Uit ervaringen met die aanpakken kwam de analyse: opeengestapelde problemen, nauw vervlochten, die vragen om een aanpak op vele fronten tegelijk. Een integrale

Ik wil in dit verband wijzen op een recente uitspraak van de heer Hollander, oud-medewerker van het Verbond van Nederlandse Ondernemingen in de Volkskrant. Hij stelt: werkloosheid is een normaal verschijnsel en daar dien je naar te handelen. Dat doen we dus niet.

We gaan ervan uit dat iedereen recht heeft op betaald werk. Het is dit normatieve denken, dat ons handelen beheerst, maar misschien ook wel verlamt.

Vijftig jaar geleden telde de totale bevolking 8 miljoen mensen. Er werkten toen 4,5 miljoen mensen. Nu hebben we een bevolking van 15 miljoen mensen en er werken nog steeds zo'n 4,5 miljoen.

Langdurig werklozen hebben aldus Hollander geen baan omdat die banen er niet zijn. Dat geldt misschien voor de markt-sfeer. Daar zijn geen of onvoldoende banen op basis van het vraag en aanbod mechanisme. Maar is dat voor de collectieve sector ook zo? Die collectieve sector kost in ons normatieve denken te veel - want het financieringstekort moet naar omlaag, dan kan de rente omlaag, wordt het aantrekkelijk om te investeren, trekt de marktsector aan en neemt het aantal banen toe. Of dat voor de arbeidsmarktproblematiek voor de groepen waar we het nu over hebben soelaas biedt is de grote hamvraag die door de ontwikkelingen van de laatste 50 jaren, zoals Hollander aangaf, niet bevestigd wordt.

Maar in de collectieve sector, waar uitermate veel nuttig werk kan worden verricht, zijn we terughoudend bij het vinden van creatieve oplossingen.

We willen immers geen twee soorten werknemers, daarom mag het werken met behoud van uitkeringen slechts onder stringente voorwaarden, want dat werk mag het betaald werk in de marktsector niet verdringen of aantasten.

Waar we dan impliciet wel mee akkoord gaan is dat er aan de andere kant twee groepen blijven bestaan, één met een inkomen uit loon en een andere met een inkomen uit een uitkering waarbij soms generaties lang van een uitkering geleefd wordt en geen werkervaring wordt opgedaan, waardoor men noch in de marktsector noch daarbuiten aan de bak zal komen, ondanks dat mooie ideaal van betaald werk voor iedereen.

Een situatie waarin mensen ook blijvend arm zijn aan ontwikkelings- en oplossingskansen, arm aan prestige en aanzien, een situatie veelal van onvoldoende maatschappelijke functioneren.

Nu is 't een of 't ander.

Of we doorbreken bestaande systemen en taboes en zoeken creatief naar werk betaald of onbetaald en dan met name ook in de collectieve sector of we accepteren zoals Hollander dat er niet voldoende werk

is, maar dan is, zoals hij stelt, een goed sociaal beleid, een opvangbeleid nodig.

Want het buiten de samenleving staan zoals nu een deel van de bevolking doet, zowel wat werk betreft, maar ook en dat gaat er immers veel mee gepaard, qua sociale betrokkenheid en maatschappelijke participatie levert op den duur burgers op die zich niet of niet meer verantwoordelijk voelen voor die samenleving waaraan ze zelf (gelet op de heersende normen en waarden) geen of onvoldoende bijdrage leveren. Er is natuurlijk een reactie denkbaar van laissez-faire.

De vraag is dan wel of je daarvoor als samenleving geen hoge prijs zult moeten betalen, een prijs die uiteindelijk hoger zal blijken te zijn dan nu te komen met oplossingen.

Graag nog een enkel woord over de bestuurlijke component.

Uit ervaringen met de PCG-aanpak bleek, dat de wirwar van regelingen en de veelheid van loketten een probleem apart is. Het voeren van een gericht achterstandsgebiedenbeleid vereist politieke beslissingen voor het wegnemen van belemmeringen in de regelgeving om maatwerk te creëren en het verzekeren van voor het publiek toegankelijke regelgeving.

Het wegnemen van belemmeringen vereist een interdepartementale bereidheid om verder te gaan dan bureaucratische compromissen, die de eigen koker maar al te vaak veilig dienen te stellen. Bij het vergroten van de toegankelijkheid van instrumentarium is een duidelijke informatievoorziening van belang. De automatiseringstechnologie bleek daarvoor in ieder geval de technische mogelijkheid te bieden.

WVC is doende met lokale netwerken ten behoeve van achterstandsgroepen. Het is nodig juist groepen in achterstand bekend te maken met de mogelijkheden van automatisering door een aanbod van op hun hulpvragen afgestemde databanken. Dat geeft allereerst een beter inzicht in het doolhof van regelingen, maar aan de andere kant ook scholingsmogelijkheden voor het kunnen omgaan met de nieuwe informatietechnologie.

Dan speelt in de discussie ook steeds de vraag naar de verantwoordelijke overheid: is dat het rijk of moet dat de gemeente zijn?

Ik geloof dat er juist voor achterstandsbeleid een taak ligt van complementair bestuur. Wanneer we onder ogen zien dat het gaat om een aanpak op meer dan één facet gelijktijdig dan kan noch het rijk, noch de gemeente alleen bevoegd zijn, tenzij er een politieke bereidheid is om werkgelegenheids-, onderwijs-, inkomens-, gezondheidszorg-, welzijns-, en huisvestingsbeleid volledig te decentraliseren naar het ge-

Kaderschool Landelijk WAO-beraad een succes

Onlangs is de laatste bijeenkomst van de Landelijke Kaderscholing voor arbeidsongeschikten feestelijk afgesloten. Deze kaderscholing is opgezet door het Landelijk WAO-beraad. In samenwerking met een drie-tal Volkshogescholen heeft het Landelijk WAO-beraad zes drie-daagse bijeenkomsten georganiseerd voor mensen die actief zijn of willen zijn in de WAO-beweging.

Versterking en verbetering van de kwaliteit van de beweging betekent dat de dragers van de WAO-beweging, de arbeidsongeschikten, in staat moeten zijn de belangenbehartiging of hen rakende vraagstukken, zelfstandig vorm te geven. Naast organisatie- en onderhandelingsvaardigheden vergt dat inzicht in het functioneren van medische, sociale en politieke instellingen; in de maatschappelijke machtsverhoudingen. Zowel de deelnemers, als de organisatoren waren zeer tevreden over het verloop van de kaderscholing. De cursus en de opzet daarvan hebben aan het doel beantwoord. Deze mening was ook de heer Richelle toegedaan, directeur-generaal Welzijn van het ministerie van WVC. Hij was uitgenodigd om de deelnemers van de kaderscholing de certificaten uit te reiken.

In zijn toespraak gaf hij aan mee te willen werken aan het vervolg op deze eerste experimentele kadercursus opzet. In zijn ogen kan de vorm van scholing en vorming in internaatsverband andere groepen uitkeringsgerechtigden tot voorbeeld strekken.

In zijn toespraak onderstreepte de heer Richelle ondermeer het belang van de oriëntatie van de WAO-beweging op de re-integratie van WAO-ers naar zowel betaalde als onbetaalde arbeid. Hij wees daarbij op het feit dat het verrichten van onbetaalde arbeid weliswaar beter aansluit op capaciteiten en mogelijkheden van WAO-ers, maar tevens niet van risico ontbloot is: de uitvoeringsorganen voeren bepaald geen duidelijk beleid bij het vrijwaren van WAO-ers voor afschatting, wanneer men vormen van vrijwilligerswerk verricht.

In opdracht van het Landelijk WAO-beraad is van de kadercursus een evaluatie gemaakt. Van één van de bijeenkomsten is een videoproduktie gemaakt. Zowel het boekje als de videoproduktie zijn te bestellen bij het LWB, Benschopperweg 37, 3401 BS, IJsselstein, tel. 03408-88868. ■

Werkschrift en videobanden over basisinkomen

Voor- en tegenstanders van een nieuwe grondslag voor ons stelsel van sociale zekerheid roeren zich danig de laatste tijd. Eén van de kernpunten in het debat is het basisinkomen.

Een landelijke werkgroep van uitkeringsgerechtigden heeft over dit thema een werkschrift samengesteld. Met behulp van dit werkschrift kan eenieder kennis maken en zelf actief meedoen in de discussie over een goede sociale zekerheid en een leefbaar bestaan anno 1987.

Rond een aantal centrale thema's (o.a. arbeidsethica, macht, positie van de vrouw) bevat het werkboek zowel discussiepunten als werkvormen om de discussie in groepen te kunnen voeren.

Het werkschrift kan gebruikt worden samen met twee videobanden over het basisinkomen, gemaakt door de Commissie Oriënteringsdagen en de Stichting Weerwerk. Deze videobanden zijn beschikbaar op een aantal systemen. De huur bedraagt f 30,- voor instellingen. Voor basisgroepen zonder geld is de videoband gratis. Het werkschrift wordt gratis bij de videobanden verstrekt.

De videobanden zijn te huur bij de Commissie Oriënteringsdagen te Utrecht, tel. 030-328557 en bij de St. Weerwerk te Nijmegen, tel. 080-221090. ■

Opbouwwerk in onderwijsvoorrangsgebieden

Bij de Werkplaats Opbouwwerk Noord-Nederland is verschenen het cursusverslag Opbouwwerk in Onderwijsvoorrangsgebieden. Het verslag bevat een inventarisatie van knelpunten, een overzicht van zes praktijksituaties, aanwijzingen voor het maken van een probleemanalyse en een planning, alsmede een beschouwing over de positie en handelingsmogelijkheden van opbouwwerkers in onderwijsvoorrangsgebieden.

Belangstellenden kunnen dit cursusverslag bestellen door overmaking van f 12,50 op gironummer 3731791 t.n.v. WONN, Drachten, onder vermelding van bestelnummer 9879. ■

AGB opbouwwerk in Malburgen

In Arnhem zijn twee gebieden aangewezen voor achterstandsgebiedenbeleid, waar 2½ opbouwfunctie aan verbonden is. In Arnhem Noord werkt Joop Muller full-time. In Arnhem Oud-Zuid is Paul Lentjes werkzaam in Malburgen Oost; Richard van Ameyden en Muriël Buitinga (integratie-opbouwwerk voor Surinaamse en Antilliaanse groepen) werken in Malburgen-West. Alle drie werken 20 uur per week.

In Arnhem wordt een groot gedeelte van de AGB-gelden besteed aan scholing en werkgelegenheid (weten en werken). In het themanummer "Werk maken van PCG" (mei 1987) hebben de gemeentelijke coördinatoren uiteengezet hoe dat in Arnhem vorm heeft gekregen. In het navolgende wordt een indruk gegeven van het AGB beleid in Oud-Zuid, waarbij het accent voornamelijk ligt op wonen, welzijn en het opbouwen van nieuwe bewonersgroepen. De werkers zijn aangehaakt bij bestaande instellingen (opbouwwerkproject in Oost, buurtcentrum in West) en werken nauw samen met de "reguliere" opbouwwerkers.

Malburgen West

In deze wijk is de afgelopen jaren begonnen met de eerste na-oorlogse stadsvernieuwing. Eén flatcomplex is opgeleverd, een ander is over enkele maanden klaar. De AGB opbouwwerker is met een nieuwe commissie begonnen met de aanpak van de woonomgeving rondom deze opgeknapte flats. Inmiddels is het boekje "Wonen... niet alleen binnen!" verschenen, waarin knelpunten en oplossingen worden uitgewerkt. Komende maand wordt onderhandeld met gemeente en woningbouwvereniging over financiering van de plannen. Daarnaast verschijnt de wijkkrant weer sinds januari 1987 na 1½ jaar stil te hebben gelegen. Er is een goed lopende redactie van 10 personen en een even grote bezorgploeg. Daarnaast is er een spreekuur, omdat het afgelopen jaar is gebleken dat er regelmatig een beroep op het opbouwwerk wordt gedaan (al dan niet in samenwerking met de wijkagent) voor verschillende problemen in de wijk. Verder is er in Malburgen West een integratie opbouwwerkster voor Surinaams/Antilliaanse bewoners. Deze is aangehaakt bij het buurtcentrum in Malburgen West, maar heeft ook activiteiten in Oost.

De functie van de integratie-opbouwwerkster houdt in:

- relatieverbetering
- belangenbehartiging en kadervorming Surinaams/Antilliaanse zaken
- methodische overdracht aan collega's en andere buurtcentra.

Vanwege het specifieke karakter van integratie opbouwwerk (dat op etniciteit is geënt), wordt dit werk ondersteund door het MES-project.

Het AGB opbouwwerk vindt plaats op uitvoerend niveau:

- door het opzetten van cursussen
- scholing van Surinaams/Antilliaanse werkgroep
- organiseren van incidentele internationale activiteiten en voorlichting
- afleggen van huisbezoeken
- ontmoeting van buurtbewoners door het organiseren van internationale soos middagen.

Malburgen Oost

Malburgen Oost is in vergelijking met West vrij groot (ongeveer 10.500 inwoners) en is eigenlijk meer een samenstel van wijkjes en buurten. Voor wat betreft de bevolkingsamenstelling en wijkproblematiek is de overeenkomst met West zeer groot. Hieruit is dan ook te verklaren waarom Malburgen Oost en West altijd in één adem genoemd worden en wel als Oud-Zuid.

AGB-opbouwwerk in Oud-Zuid betekent dan ook veel en intensieve contacten tussen de AGB-opbouwwerkers enerzijds en tussen het AGB-opbouwwerk en regulier opbouwwerk anderzijds (in de praktijk is het onderscheid tussen het AGB-opbouwwerk en regulier opbouwwerk vrijwel geheel vervallen. In die zin zijn aandachtsgebieden te onderscheiden die betrekking hebben op geheel Oud-Zuid, zoals:

- het begeleiden en ondersteunen van een zich ontwikkelende bewonersorganisatie
- het gezamenlijk realiseren van een beschrijvend buurtonderzoek

Anderzijds zijn er specifieke aandachtsgebieden voor wat betreft het AGB-opbouwwerk in Malburgen Oost. Globaal zijn deze als volgt te omschrijven:

- met bewoners samenwerken aan totstandkoming van bereikbare en veilige speelvoorzieningen in de buurt
- ondersteunen van bewoners bij initiatieven tot verbetering van de woonomgeving
- ondersteunen van bewoners bij het oplossen van gevaarlijke en ongewenste verkeerssituaties
- contacten en samenwerking met scholen i.v.m. achterstanden en het te voeren beleid van het in Oud-Zuid werkzame multi-disciplinaire team (o.a. onderwijs-opbouwwerk en schoolcontactwerk).

Tot slot nog de volgende opmerking. Aan het werkgelegenheidsaspect op wijkniveau binnen het AGB komen de opbouwwerkers niet of nauwelijks aan toe. Hoewel het capaciteitsprobleem daarbij een rol speelt

(binnen de beschikbare tijd moet je keuzes maken), is toch het belangrijkste punt de specifieke situatie in Oud-Zuid. Deze situatie, een na de oorlog gebouwde "slaapwijk" met weinig tot geen bedrijvigheid, leidt ertoe dat de aandacht zich meer richt op stedelijk werkgelegenheidsbeleid dan op buurtgerichte werkgelegenheidsaspecten.

Joop Muller, Lekstraat 2a, 6828 AH Arnhem, Paul Lentjes, Graslaan 43a, 6833 CD Arnhem, Richard van Ameyden, Muriël Buitinga, Dovennetellaan 1, 6841 EA Arnhem. ■

Samenwerking tussen LOBH, LOS en NVH

De besturen en medewerkers van de Landelijke Organisatie Belangengroepen Huisvesting (LOBH), het Landelijk Ombudsteam Stadsvernieuwing (LOS) en het Nederlands Verbond van Huurders (NVH) willen nauwer gaan samenwerken op alle werkerterreinen van de organisaties. De drie organisaties gaan daartoe als eerste stap uiterlijk februari 1988 een federatieve samenwerking aan. De nauwere samenwerking zal uiterlijk medio 1990 moeten leiden tot één gefuseerde organisatie van bewoners en woningzoekenden.

Het werkerterrein van deze nieuwe organisatie betreft de belangenbehartiging van huurders, woningzoekenden en eigenaar-bewoners in stadsvernieuwinggebieden en het verlenen van diensten door ondersteuning, scholing en voorlichting. Voorts het bevorderen van een sterke opbouw van organisaties van bewoners en woningzoekenden op lokaal en regionaal niveau, alsmede het bevorderen van vernieuwingen in de volkshuisvesting ten behoeve van de doelgroepen.

Ten behoeve van de opbouw van de organisatie wordt gestreefd naar een reële financiële bijdrage van het Rijk, bijdragen van verhuurders(organisaties) en van bewoners en woningzoekenden.

LOBH, LOS en NVH willen bereiken dat er een sterke democratische landelijke organisatie tot stand komt, de belangenbehartiging en dienstverlening aan bewoners en woningzoekenden wordt verbeterd en er samenwerkingsverbanden ontstaan met bestaande koepels van bewonersorganisaties op lokaal en regionaal niveau. Uiteraard spelen bij de fusie ook een rol het doelmatige gebruik van bestaande financiële middelen van de drie organisaties en het optimaal inzetten van medewerkers, accommodatie en overige middelen. ■

Werkgelegenheidsprojecten

Inbreng opbouwwerk positief beoordeeld door ministerie WVC

Namens de minister heeft mr. J.N.M. Richelle, directeur-generaal Welzijn van WVC positief gereageerd op de publicatie "Helmgras op de duinen", een overzicht van de inspanningen van het opbouwwerk en het welzijnswerk op het beleidsterrein van werkgelegenheid en werkloosheid. In een brief van 26 oktober jl. stelt mr. Richelle met belangstelling van de inhoud van de survey te hebben kennisgenomen. De publicatie geeft z.i. een helder beeld van de inspanningen vanuit het opbouwwerk en sociaal-cultureel werk m.b.t. de werkloosheid en werkgelegenheid. Richelle vindt het verheugend te constateren dat de inbreng vanuit het opbouwwerk en sociaal-cultureel werk m.b.t. de werkloosheid een duidelijke positieve betekenis blijkt te hebben voor groepen langdurig werklozen.

Richelle: "Het welzijnswerk heeft in vele gevallen een initiërende en richtingbepalende rol kunnen vervullen bij het starten van diverse projecten voor langdurig werklozen.

Naast de traditionele inbreng voor wat betreft de opvangactiviteiten zijn in een aantal gevallen nieuwe initiatieven ontstaan waarbij zowel commerciële als niet commerciële instanties zijn betrokken. In een aantal gevallen is daardoor een relatie mogelijk gebleken tussen zgn. "harde" en "zachte" sector.

Daarbij is ook naar voren gekomen dat het welzijnswerk een belangrijke schakel kan zijn om de categorie langdurig werklozen, laag-geschoolden en culturele minderheden te bereiken; zeker in vergelijking met andere maatregelen op dit terrein.

De ontwikkeling van traditionele opvangactiviteiten naar een (samen)werken met o.a. commercie en bedrijfsleven – waarbij het welzijnswerk een catalysatorfunctie heeft – wordt door mij als positief ervaren en verdient nadere aandacht."

Het ministerie heeft zich bereid verklaard om in de komende tijd in een 3-tal lokaties (Hoorn, Nijmegen en Emmen) nieuwe initiatieven op dit terrein te stimuleren, overigens met het voorbehoud voor 1988 en komende jaren, dat de werkgever de benodigde gelden in de begroting goedkeurt.

Belangstellenden kunnen nog exemplaren aanvragen van het survey "Helmgras op de duinen" bij de administratie van het Landelijk Platform Opbouwwerk, tel. 070-521354. De prijs bedraagt f 12,50 per exemplaar, exclusief portokosten. ■

Evaluatierapport ontwikkelingsproject WAO-AAW

Onder de titel "Lotgenoten, bondgenoten", heeft het Nederlands Instituut voor Maatschappelijk Opbouw (NIMO) een brochure uitgebracht, die een samenvatting bevat van een evaluatie-onderzoek naar het Ontwikkelingsproject WAO-AAW.

De titel van de brochure is ontleend aan de omschrijving die één van de bij het project betrokken opbouwwerkers gaf van zijn relatie tot de WAO-ers; "Een lotgenoot ben je niet, een bondgenoot kun je worden".

In het Ontwikkelingsproject is geprobeerd om te komen tot versterking van de WAO-beweging. Daarbij was de bedoeling om de bestaande WAO-organisaties een mogelijkheid tot uitwisseling van ervaringen en afstemming van strategieën te bieden, middels de oprichting van plaatselijke en regionale WAO-platforms en een landelijk samenwerkingsverband. Zij zouden bij dit werk de ondersteuning krijgen van opbouwwerkers.

Voorgeschiedenis

In het oorspronkelijke project-voorstel en de subsidie-toewijzing van het Ontwikkelingsproject, stond de relatie met de uitvoeringsorganen centraal. Het project was bedoeld om de afhankelijkheid van WAO-ers te doorbreken ten opzichte van uitvoeringsorganen en 'zorgsystemen' (welzijnswerk, gezondheidszorg, hulpverlening). Deze project-opzet werd wantrouwend ontvangen door de WAO-organisaties in de drie lokaties waar het project experimenteel zou starten. Niet duidelijk was of zij de zeggenschap zouden hebben. Bovendien was niet duidelijk wat de inzet van het project was (versterking van de WAO-beweging of verbetering van het uitvoeringssysteem?). Ook de betrokkenheid van een aantal overheidsorganen (CRM, GMD, bedrijfsverenigingen) was verdacht in hun ogen. Zeker in een tijd van bezuinigingen op de WAO vreesden zij dat het project bedoeld was om de WAO-beweging in te kapselen. Tenslotte stonden zij afwijzend tegenover een evaluatie-onderzoek, een activiteit die later alsnog in het project zou worden opgenomen.

Evaluatie

In deze thans afgeronde evaluatie wordt geconstateerd dat de argwanende houding t.o.v. het project zeker niet alleen een onderdeel is geweest. In het wantrouwen lag de basis voor een soepele opstelling voor de overige betrokkenen bij het project. Daardoor konden de WAO-groepen het project feitelijk naar eigen inzicht vorm geven. Dat heeft, volgens de onderzoekers, uiteinde-

lijk in belangrijke mate het succes van het project bepaald.

In de brochure wordt behalve op de ontstaansgeschiedenis van het project, uitgebreid ingegaan op activiteiten en acties van de drie platforms, de rol van de beroepskrachten, de functie van het Landelijk samenwerkingsverband, onderhandelingen over uitbreiding en verlenging van de subsidie, de strategieën die daarbij zijn gehanteerd, het ontstaan van vier nieuwe platforms en van een Landelijk Overleg Vrouwen groepen, alsmede op de rol van het dienstverlenend onderzoek t.b.v. de WAO-beweging.

Tenslotte wordt nagegaan in hoeverre het project heeft bijgedragen aan een versterking van de WAO-beweging, of de beleidsdoelstellingen van het project zijn gerealiseerd, en welke bevindingen het project heeft opgeleverd m.b.t. de opbouwwerkinbreng, de vrouwenondersteuning en het onderzoek.

Hieronder wordt op het eerste aspect nader ingegaan.

Versterking van de WAO-beweging

Wat betreft de uitbreiding van de WAO-beweging in aantal groepen en activiteiten, valt het volgende te constateren:

- Het aantal groepen dat bij de platforms betrokken is, is toegenomen. Daarnaast is met name ten aanzien van vrouwengroepen grote vooruitgang geboekt.
- Er is een uitbreiding te zien in het soort activiteiten (themapaden, conferenties, scholingen, documentatie en onderzoek) dat vanuit de platforms is ondernomen.
- Er zijn ook terugvallen te zien geweest. Bezuinigingen op de uitkeringen en vervolgens de stelselherziening hebben bij mensen een ontmoedigende stemming teweeggebracht en/of maken het financieel onmogelijk om nog actief te zijn (reiskosten). Daartegenover worden ook nieuwe groepen tot de WAO-beweging aangetrokken.

De inbedding in en toegang tot besluitvormende en meningsvormende netwerken is een andere maatstaf voor versterking van de WAO-beweging:

- De ingang naar uitvoeringsorganen is verbeterd, met name naar de GMD. De platforms richten zich daarbij niet zozeer op het niveau van de directie, maar op het niveau van de uitvoering van het beleid.
- Ook landelijk is er verbetering opgetreden. Vanuit de politiek neemt men de WAO-beweging serieus en ook bij adviesinstanties in de sociale zekerheid vinden de platforms ingang. Verder vindt er vrij veel samenwerking plaats met onderzoeksinstituten.
- Twee zaken hebben minder succes opgeleverd. De eerste is dat de relatie met de vakbeweging aanvankelijk is verbeterd,

maar vervolgens duidelijk verslechterd. Ten tweede is het de platforms nooit helemaal gelukt om in de publiciteit tot gelding te komen.

Een ander criterium is de versterking van de onderlinge samenhang binnen de WAO-beweging. De platforms hebben voor het grootste deel daarin kunnen voorzien. Over het algemeen worden de platforms in hun regio gezien als dé bundeling van WAO-groepen. Een regio waar dat minder uit de verf gekomen is, is Limburg.

Wat betreft de verbetering van strategieën wordt de konklusie getrokken dat het project volmondig geslaagd is.

Ook past een positief oordeel wat betreft de verdieping van inzichten. Het beeld, dat binnen de WAO-beweging van overheid en uitvoeringsorganen bestond aan het begin van het project, was dat van een gesloten blok, dat voor de WAO-ers niets te bieden had. Gaandeweg is dat beeld verijnderd geworden en werden er aanknopingspunten gevonden én gebruikt binnen de politiek, uitvoeringsorganen en de onderzoekswereld. Ook de inzichten over de WAO-beweging zelf werden ontwikkeld. Een inzicht dat van onschatbare waarde is gebleken, maar dat al dateert van voor het project, is dat de WAO-beweging zijn herkenbaarheid met name naar de WAO-ers zelf toe moet ontwikkelen en niet zo zeer naar overheidsinstanties toe. In het kader van het project is geprobeerd om de beroepsmatige ondersteuning zodanig vorm te geven dat die herkenbaarheid niet zou worden aangetast.

Wat betreft de bijdrage aan een versterking van de continuïteit van de WAO-beweging valt op te merken dat opbouwwerkers niet het probleem hebben van WAO-ers dat ze een slechte gezondheid hebben. Ze vallen daardoor minder snel uit. Daarnaast zijn ze door hun aanstelling meer aanspreekbaar op hun verantwoordelijkheden, waardoor het plotselinge afbreken van een activiteit minder vaak zal voorkomen.

De brochure "Lotgenoten, bondgenoten" kost f 10,-, excl. verzendkosten, en kan worden besteld bij het Landelijk Samenwerkingsverband Regionale Platforms WAO/AAW, p/a Platform Opbouwwerk, tel. 070-521354. Bij het NIMO in Den Bosch, tel. 073-137295, is het volledige evaluatierapport beschikbaar. ■

Werkmap "WAO door schuld van derden"

Het Landelijk Samenwerkingsverband van Regionale Platforms van Arbeidsongeschikten (LSV/WAO) heeft een werkmap "WAO door schuld van derden" uitgebracht.

De werkmap is een vervolg op een in april 1986 gehouden conferentie over dit onderwerp. Aanleiding tot deze conferentie was de signalering van problemen die spelen wanneer iemand, getroffen door een ongeval of een ziekte waaraan iemand anders schuld heeft, wil overgaan tot het verhalen van de schade die het gevolg is van de ziekte of het ongeval.

Veel arbeidsongeschikten, die voor hulp en advies naar de sprekers van WAO-organisaties komen, hebben het gevoel fijngemalen te worden tussen ondoorzichtige procedures en regelingen, terwijl de betrokken instituties hoog over de hoofden van de direkt betrokkenen heen een vaak jarenlange strijd uitvechten.

Doel van de conferentie en van de nu uitgebrachte werkmap, is aandacht te vragen voor de problemen wanneer er sprake is van "WAO door schuld van derden". Daarnaast dient de informatie rondom het onderwerp ertoe betrokkenen beter te kunnen adviseren over de noodzakelijke stappen op weg naar schadeloosstelling.

In de werkmap wordt zowel ingegaan op situaties in het werk, het verkeer als de gezondheidszorg.

Getracht is om de verschillende met "WAO door schuld van derden" verband houdende vraagstukken, alsmede het procesmatige verloop van een schade-aftandeling, uitgesplitst naar ongevals-oorzaak, in de map voor het voetlicht te brengen. Ook wagen de samenstellers, Ruud Benne en Jur de Haan, zich aan een aantal suggesties ter voorkoming van de gesignaleerde problemen, dan wel voorstellen die gericht zijn op het verbeteren van bestaande procedures en regelgeving.

Overigens dient hier nog opgemerkt te worden dat tijdens de conferentie nadrukkelijk verband is gelegd tussen enerzijds de (terechte) verlangens t.a.v. het verbeteren van procedures bij het aansprakelijk stellen van derden en anderzijds de verslechtingen in de sociale zekerheid. De conferentie vond plaats op het moment dat de stelselherziening politiek in discussie was, een reeks van kortingen op de WAO-uitkeringen inmiddels waren doorgevoerd en het ergste werd gevreesd voor de kwaliteit van de arbeidsongeschiktheidsverzekering in de toekomst.

De strekking van de opmerkingen van enkele inleiders hierover ("werk aan het behoud van een fatsoenlijk stelsel van sociale zekerheid met een redelijke inkomensgarantie, juist ook ter voorkoming van allerlei zeer moeizame en vaak zelfs ongewenste private akties om het inkomen nog enigszins op te kalefateren"), is recht uit het hart van de samenwerkende WAO-platforms gegrepen.

De werkmap kost f 7,50 per ex., excl. portokosten en is te bestellen bij LSV/WAO, p/a Platform Opbouwwerk, Prins Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag, tel. 070-521354. ■

Raad van Aangeslotenen akkoord met bestuursbeleid

De op 12 november jl. gehouden jaarvergadering van de Raad van Aangeslotenen van het Landelijk Platform Opbouwwerk stond deels in het teken van de herstructurering landelijke organisaties. Het vorig jaar vastgestelde standpunt van de RvA in deze luidde: zo mogelijk als kleine organisatie zelfstandig doorgaan en voorzover dat onmogelijk wordt in een organisatorisch samenwerkingsverband met derden zoveel mogelijk de eigen organisatie-kenmerken en werkwijzen overeind houden. De RvA-vergadering van 12 november nam met instemming kennis van de door bestuur en bureau gevolgde gedragslijn die door voorzitter Jan van Eeden werd toegelicht.

Afhankelijk van een aantal randvoorwaarden zullen meer of minder componenten van het Landelijk Platform Opbouwwerk deel uit gaan maken van het in voorbereiding zijnde landelijk centrum voor innovatie en overleg op het terrein van de maatschappelijke ontwikkeling. (Naar bekend voorziet het tijdpad van de Stuurgroep Herstructurering Landelijke Organisaties in een definitieve afronding eind 1988).

Het Jaarwerkslag van bestuur en bureau werd goedgekeurd. De vergadering sprak waardering uit voor de grote, kwalitatief hoogwaardige en creatieve produktie, waartoe de kleine bureau-bezetting in staat was gebleken.

Bij de wegging van prioriteiten in de komende periode legde de vergadering op basis van de plaatselijke werk-praktijken m.n. de aandacht voor innovatieve aanpakken m.b.t. (verpauperde) na-oorlogse wijken of tafel. Hoewel enkele instellingen wegens subsidie-beëindiging niet meer op de RvA-vergadering aanwezig konden zijn, bleek

uit het agendapunt "plaatselijke ontwikkelingen" dat – afgezien van overal gerealiseerde bezuinigingen – de positie van de meeste instellingen redelijk stabiel is. In een aantal plaatsen opgelegde fusies met sociaal-cultureel werk worden niet steeds als even geslaagd beschouwd.

Overigens blijft in veel plaatsen een autonome-opbouwwerk voorziening gehandhaafd; en is er soms ook sprake van fusie met weer heel andere disciplines (zoals in Rotterdam, waar het opbouwwerk met bewonersdeskundigen volkshuisvesting en stadsvernieuwing fuseert). Aangezien geen der bestuursleden aftredend was, dan wel tussentijds haar/zijn zetel opgaf, was er geen agenda-punt "Bestuursbenoemingen" voorzien. Voortzetting van het gevoerde en te voeren beleid door het zittende bestuur, zo kan kort de besluitvorming van de RvA-vergadering worden samengevat. ■

Werk en Welzijn schort werkzaamheden op

Het Landelijk Samenwerkingsverband Werk en Welzijn heeft de Vaste Kamercommissie Sociale Zaken en Werkgelegenheid doen weten dat het haar werkzaamheden opschort. Het verband vindt het niet doelmatig om blijvend energie te steken in een zaak die qua realisatie primair afhankelijk is van een politieke wils-act die zo nadrukkelijk en zo langdurig niet tot stand komt. Waarom dat niet het geval is, is eigenlijk nooit inzichtelijk geworden, zeker als men kijkt naar de positieve experimentele resultaten en de brede maatschappelijke en politieke adhesie die Werk en Welzijn had. Interventies in de Tweede Kamer (hoorzitting, mondelinge overleggen, moties en amendementen) hebben niet tot werkbare resultaten geleid. Weliswaar is door de Minister geruime tijd geleden een circulaire verzonden aan de H.I.D.'s en GAB's ten einde de realisering van Werk en Welzijn mogelijk te maken middels zgn. BRP-middelen, krachtens het gekozen instrument was dit gedaan met mislukken. De BRP-middelen zijn nóch naar hun aard/functie, nóch naar hun omvang voldoende geschikt tot het succesvol opstarten van projecten Werk en Welzijn in de participerende regio's en steden, zo liet het samenwerkingsverband de Minister al eerder weten. Dat is in het afgelopen jaar ook gebleken: zelfs de meest gemotiveerde regio's zijn er niet in geslaagd met deze (ontbrekende) voorwaarden tot de beoogde projecten te komen.

Inmiddels zijn, als logisch gevolg van het uitblijven van geschikte middelen, veel

plaatselijke en regionale initiatieven op het gebied van Werk en Welzijn te loor gaan. Daarmee is echter niet de inspiratie of het concept verdwenen, aldus het samenwerkingsverband.

Het interessante aan Werk en Welzijn was en is nog steeds, dat werkenden in zware/saai functies gedeeltelijk worden vrijgesteld om maatschappelijk nuttige taken te verrichten, terwijl langdurig werklozen uit dezelfde categorie een normale baan kunnen krijgen. Hiermee kunnen tegen lage kosten resultaten op het werkgelegenheidsfront worden geboekt, met een gegarandeerde herbezetting van 100 % en zonder dat er sprake is van "verdringing". Tegelijkertijd kunnen evidente en controleerbare resultaten worden geboekt op het "maatschappelijk front".

Het samenwerkingsverband vindt het een ernstige zaak dat om niet traceerbare redenen een vruchtbaar instrument in de strijd tegen de werkloosheid en maatschappelijke verloederding niet de kansen krijgt die het (bewezen) verdiend heeft. Te meer als blijkt, zoals in juni van dit jaar, dat er kennelijk wel rijksbijdragen beschikbaar zijn om in het bank- en verzekeringswezen fors te investeren in scholingsverlof van "zittende" werknemers en het scheppen van vervangende arbeidsplaatsen.

Het samenwerkingsverband dringt er tot slot bij de commissie op aan om, afgezien van de vraag of de minister niet alsnog tot realisatie van projecten kan worden gebracht, hernieuwd te (doen) onderzoeken wat het belang is van het instrument Werk en Welzijn uit het oogpunt van toekomstige maatschappelijke vormgeving. ■

Amsterdams banenplan voor de buurt

Half november is aan Minister De Koning en aan de Vaste Kamercommissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid het "Amsterdams Banenplan voor de Buurt" aangeboden. Dit banenplan, een initiatief van de St. Buurteconomie, is opgezet ten behoeve van de werkgelegenheid in de buurteconomische en kwartaire sector. Het betreft een experiment, waarbij met behulp van de terugploegregeling 284 full-time banen kunnen worden gecreëerd voor langdurig werklozen in twee stadsdelen, Amsterdam-Noord en Amsterdam-Oud-Oost.

Met dit plan komen niet alleen langdurig werklozen betaald aan de slag, maar wordt ook de economische structuur versterkt en

het voorzieningenniveau verbeterd in de oude wijken.

Amsterdam wordt in de oude wijken geconfronteerd met het bijzonder karakter van de grootstedelijke werkloosheid. Ondanks economische groei stijgt de langdurige werkloosheid onder bewoners met een slechte arbeidsmarktpositie: laag opleiden, vrouwen en allochtonen.

De bestaande arbeidsvoorzieningsmaatregelen, zoals de JOB-regeling, de Wet Vermeend/Moor en het toekomstige Jeugdwerkgarantieplan (JWG) bieden niet genoeg mogelijkheden. In de eerste plaats wordt slechts ten aanzien van het JWG een min of meer volledige financiering van de loonkosten in het vooruitzicht gesteld, hetgeen niet geldt voor JOB en Vermeend/Moor. Ten tweede is met name met betrekking tot het JWG en JOB de gehanteerde leeftijdsgrens een belemmering voor het terugdringen van de hoge werkloosheid. In de grote steden zijn (langdurig) werklozen boven de 25 jaar oververtegenwoordigd.

Het Amsterdamse Banenplan voor de Buurt gaat uit van een volledige loonkostenvergoeding, ook voor mensen ouder dan 25 jaar. Omdat het is bestemd voor langdurig werklozen met een RWW-uitkering, kan er sprake zijn van terugploegen van uitkeringsgelden. Hoewel de totale kosten voor het scheppen van een kleine 300 banen ongeveer 10 miljoen gulden bedragen, zijn door de inverdieneffecten de meerkosten voor het Rijk in verhouding laag: 4 miljoen gulden.

Bovendien biedt het plan mogelijkheden voor eigen invulling en eigen oplossingen door particulier initiatief in de buurten.

In het Banenplan wordt voorzien in banen en werkervaringsplaatsen in onder meer kinderopvang, informatie en advies, kunst en cultuur, sociaal-cultureel werk, maatschappelijke dienstverlening, vrouwenprojecten, buurt- en scholingsprojecten, alsmede banen in de sfeer van administratie/organisatie en beheer/onderhoud. Verwacht wordt dat na de experimentperiode van twee jaar van de bijna 300 banen 20 % loonvormend (bedrijfsmatig) is geworden, dat 25 % is omgezet in een vaste aanstelling op basis van structurele subsidie en dat ruim 55 % is benut door mensen die door middel van werkervaring een baan hebben gekregen op de reguliere arbeidsmarkt.

De deelnemers aan het banenplan krijgen een arbeidscontract met de stichting Arbeidspool in de betreffende wijk. Van daaruit worden ze gedetacheerd naar de projecten. Zij krijgen het minimumloon uitgekeerd. Voor scholing van de deelnemers wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande regelingen en organisaties.

De arbeidspool heeft per 15 deelnemers één begeleider in dienst. Elke arbeidspool wordt bijgestaan door een decentrale stuurgroep, terwijl er een centrale stuurgroep is om de totale uitvoering van het banenplan te coördineren. De organisatie van de stichting Arbeidspool is vergelijkbaar en inpasbaar in de organisatiestructuur, zoals voorgesteld in het wetsvoorstel Buurmeijer/Leijnse. Het bestuur van de Stichting Arbeidspool zal worden samengesteld uit vertegenwoordigers van werkgevers- en werknemersorganisaties, gemeenteraadsleden of leden van de deelgemeente. Zij is verantwoordelijk voor de toetsing van de projecten en de deelnemers.

Het plan wordt van harte ondersteund door de gemeente Amsterdam. In een brief aan minister De Koning verzoeken B&W van Amsterdam om met het oog op de werkloosheid in de grote steden bestaande mogelijkheden te verruimen, met name waar het gaat om het productief aanwenden van uitkeringsgelden, de leeftijdsgrens en het soort projecten. Als voorbeeld van wat B&W voor ogen staat, wordt verwezen naar het Banenplan voor de Buurt.

Exemplaren van het Amsterdamse Banenplan voor de Buurt kunnen worden besteld door f 15,- over te maken op bankrekening 9862 68 283 (postgiro van de bank 15368) t.n.v. de secretaris van de St. Buurteconomie te Amsterdam. ■

Studiedag over initiatieven in de volkshuisvesting

Op donderdag 17 december a.s. zal een studiedag worden gehouden over "Initiatieven in de volkshuisvesting en de corporatie". De dag is georganiseerd door NCIV en NIROV en wordt gehouden in congrescentrum "De Reehorst" te Ede. Het doel van de dag is het bespreken van enkele aspecten van initiatieven op de sociale huurmarkt, zoals woongroepen van ouderen, zelfbeheerprojecten, enz. in relatie tot de woningcorporaties. Tevens dient de dag ter voorbereiding van de Nederlandse inbreng over dit onderwerp op het congres van de International Federation for Housing and Planning eind mei 1988 in Den Haag.

Nadere inlichtingen bij het NIROV, de heer Hartman, tel. 070-469652. ■

Informatiebulletin over wachtgeld

De afdeling juridische zaken van de Vereniging Gamma heeft een nieuwe publikatie uitgebracht over de wachtgeldregeling uit de CAO-Welzijnswerk. Sinds de vorige uitgave van een wachtgeldkatern waren er nogal wat wijzigingen opgetreden. De welzijnswet is aangenomen, de WAGGS is ingegaan en het nieuwe stelsel sociale zekerheid is tot uitvoering gebracht. De publikatie gaat in op inhoud, interpretatie en uitwerking van het wachtgeld-artikel uit de CAO-Welzijnswerk, de verplichtingen van de werkgever terzake en de voorwaarden waaronder lagere overheden verplicht zijn wachtgeld te subsidieren. Voor zover veranderingen in het sociale zekerheidsstelsel gevolgen hebben voor (de hoogte van) het wachtgeld, komen ze in de publikatie aan de orde.

De publikatie is te bestellen door overmaking van f 8, 50 op girorekening 3892852 t.n.v. Gamma, Utrecht, onder vermelding van "Rechtgezet nr. 1". ■

Ontwikkelingen in de automatisering in binnen- en buitenland

Inleiding

Het volgend overzicht van ontwikkelingen in de automatisering is uiteraard geen totaal overzicht, maar beperkt zich tot ontwikkelingen in het opbouwwerk en aangrenzende terreinen.

De ontwikkeling in het binnenland wordt geschetst aan de hand van de gang van zaken in het Samenwerkingsverband Informatienetwerken en de deelname van het samenwerkingsverband aan het IMO-project. Het in Bussem gehouden WelCom-evenement (november jl.) levert uiteraard ook de nodige informatie op.

Wat de ontwikkelingen in het buitenland betreft, wordt vooral ingegaan op de Hushi-ta, een conferentie over automatisering en welzijnswerk die in september van dit jaar in Birmingham werd gehouden.

Binnenland

Eind 1985 organiseerde het Samenwerkingsverband Informatienetwerken (een samenwerkingsverband van opbouwwerk- en aanverwante instellingen die betrokken zijn bij de toepassing van automatisering in het werk) voor de eerste keer een Digitaalmarkt.

De Digitaalmarkt had tot doel een overzicht te bieden van relevante computertoepassingen door middel van inleidingen en demonstraties. Op dat moment waren de meeste van de getoonde toepassingen van administratieve aard, bedoeld voor de verbetering van de interne gang van zaken. Het opbouwwerk in Castricum ging een stapje verder. Daar werd aan aangesloten groepen en verenigingen automatiseringsfaciliteiten aangeboden bij b.v. verzending van de post, de ledenadministratie etc. Het gaat hierbij nog steeds om een administratieve toepassing, maar het verschil ligt in de "externe gerichtheid".

Het onlangs gehouden evenement "WelCom" (welzijn en computers), dat twee weken geleden plaatsvond, bood een overzicht van de huidige stand van zaken m.b.t. automatisering in het welzijnswerk in Nederland.

Wat is er nu veranderd sinds die eerste Digitaalmarkt?

De conclusie moet zijn dat er niet spectaculair veel is veranderd. Er was geen expertsysteem te bekennen en de "elektronische welzijnswerker" was niet aanwezig.

De ontwikkeling van de apparatuur gaat maar door; nieuwe systemen worden aan de lopende band geïntroduceerd. De PC

(daar gaat het voornamelijk over) wordt ieder jaar kleiner, sneller en krachtiger, maar de beschikbaarheid van goede programmatuur houdt met deze ontwikkeling geen gelijke tred.

Dat laatste geldt voor de commerciële programmatuur (de tekstverwerkers, de bestands- en rekenprogramma's en de besturingsprogrammatuur) en gaat zeker op voor de programmatuur voor de non-profit sector.

Netwerken

Aan de andere kant is er van stilstand geen sprake. Het project Informatie netwerk Maatschappelijke Ontwikkeling (IMO) is nu twee jaar aan de gang. Er wordt aan deelgenomen door het Landelijk Platform opbouwwerk, het Nederlands Instituut voor Maatschappelijke Opbouw, de Werkgroep 2Duizend en de Werkplaats Samenlevingsopbouw Zuid-Oost Nederland. In het project wordt (onder andere) gewerkt aan het opbouwen van een bestand met gegevens op het gebied van de sociale zekerheid, de werkgelegenheid en wonen. Met name het bestand sociale zekerheid begint langzaam vorm te krijgen. Aan het opbouwen van dit bestand wordt meegewerkt door een aantal WAO-belangengroepen en het landelijk orgaan van de JAC's (het LOAH).

De bibliotheken hebben vooruitgang geboekt in het vervullen van hun publieksinformatie-functie m.b.v. automatisering. Vooral interessant is het Informatieproject Almelo (IPA), waarbij behalve de bibliotheken ook o.a. het welzijnswerk betrokken is. Er wordt, naast het automatiseren van de bibliotheek-catalogus, een bestand met vakatures – in zowel vrijwilligers- als betaald werk – en een bestand met scholingsmogelijkheden opgebouwd.

Het Brabants Informatie Project (BIP), een initiatief van de Brabantse bibliotheken besteedt veel aandacht aan de techniek en weinig aan de inhoud van de informatie. De inhoud bestaat voornamelijk uit de literatuur-informatie van enkele ministeries.

De FIRA, het landelijk bureau van Sociaal Raadsliden, bouwt haar Viditel-bestand uit. Op het moment is het bestand 23.000 pagina's groot.

Kenmerkend voor deze voorbeelden is dat het gaat om "on-line information-retrieval"; het per telefoon raadplegen van gegevensbestanden.

Voor de meeste mensen is het niet onmiddellijk duidelijk wat het verschil is tussen al die netwerken: IMO, FIRA, IPA, BIP, Fido, Viditel. Daarom is het wellicht nuttig even bij de verschillen stil te staan.

In technisch opzicht zijn er weinig verschil-

len tussen de systemen; de meeste zijn zogenaamde videotex-systemen. Belangrijker zijn de organisatorische en inhoudelijke verschillen.

In organisatorische zin kan er sprake zijn van hiërarchische en van horizontale netwerken.

In een hiërarchisch netwerk vindt de informatiestroom in één richting plaats. Er is een centrale instantie die informatie ter beschikking stelt. De gebruikers van het netwerk kunnen die informatie "aftappen". Ze kunnen echter zelf niet of nauwelijks informatie het netwerk insturen. Vaak hebben ze ook geen zeggenschap over de inhoud van de informatie. In dit soort gevallen is het eigenlijk beter om over "databanken" dan over netwerken te spreken.

Voorbeelden van een hiërarchisch netwerk zijn de literatuerbestanden van de ministeries.

In een horizontaal netwerk zijn alle op het netwerk aangesloten zowel informatieleverancier als informatie-consument. Er is geen centrale instantie die informatie op enigerlei wijze controleert.

Uiteraard is er wel een voorziening voor het technische beheer van het netwerk. Een voorbeeld van een horizontaal netwerk is het Fido-netwerk.

Het is bedoeld voor en een initiatief van computer-hobbyisten, die het netwerk gebruiken om informatie en computerprogramma's uit te wisselen. De informatie heeft meestal betrekking op een technisch onderwerp. Bij het Fido-netwerk is er wel een inhoudelijke toetsing van teksten en programma's, onder andere om te voorkomen dat er via het netwerk illegaal commerciële programmatuur wordt verspreid en om te voorkomen dat er zogenaamde "Trojaanse paarden" het netwerk worden binnengesmokkeld.

Het gebruik van een netwerk weerspiegelt zich in de technische opzet ervan; er zijn veel voorzieningen voor het plaatsen en lezen van berichten en het "uploaden" (in het netwerk sturen) en "downloaden" (van het netwerk halen) van stukken tekst en programma's. Daarentegen zijn de mogelijkheden om in de informatie te zoeken, bijvoorbeeld op trefwoord, minimaal.

Bij het IMO-netwerk is gekozen voor het horizontale model. De basis van het netwerk wordt gevormd door de gebruikers ervan. De gebruikers geven zelf aan aan welke informatie behoefte is en leveren die voor een groot deel zelf. Dat kan omdat de informatiebehoefte niet zozeer gericht is op de tekst van wetten en regelingen etc., maar vooral op gegevens over de interpretatie ervan. Dit type informatie wordt "ervaringsinformatie" genoemd.

Een essentieel verschil tussen het IMO-netwerk en bijvoorbeeld de FIRA is dat het IMO-project aansluiting heeft gezocht bij

reeds bestaande organisatorische netwerken, terwijl de FIRA zich vooral richt op "het publiek". Dat heeft een aantal consequenties voor de inhoud van de informatie. Publieks-informatie is per definitie breed en daardoor oppervlakkig. WAO-belangen-groepen, om een voorbeeld van een organisatorisch netwerk te geven, hebben niet veel behoefte aan dat type informatie. Zij zijn gediend met gedetailleerde informatie over een beperkt aantal onderwerpen. Bijvoorbeeld over de mogelijkheden om bij te verdienen in de WAO. Het is nuttig om informatie te hebben over de wet- en regelgeving op dit gebied en over de toepassing ervan door uitvoeringsorganen en te weten welke "valkuilen" er zijn. Tevens is het handig wanneer met een rekenmodel uitgerekend kan worden welke financiële gevolgen bijverdiensten kunnen hebben.

Programmatuur

De laatste tijd worden programma's ontwikkeld voor de ondersteuning van het uitvoerend werk en t.b.v. de belangenbehartiging.

Voorbeelden hiervan zijn o.a. de rekenprogramma's die, in samenwerking met de aan het project deelnemende WAO-groepen, binnen het IMO-project worden ontwikkeld en de programma's die de FIRA ontwikkelt. Beide programma's hebben betrekking op de sociale zekerheid. Het Samenwerkingsverband Informatienetwerken draagt, naast haar deelname aan het IMO-project, een bescheiden steentje bij met haar programma's voor buurtonderzoek.

Ook zijn er inmiddels programma's voor berekeningen rond studiefinanciering en huursubsidie en heeft het NIBUD (het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting) een aantal budgetteringsprogramma's in ontwikkeling.

Net als bij de geautomatiseerde netwerken en de databanken, is ook bij deze programmatuur een onderscheid te maken tussen programma's die "van boven af" ter beschikking worden gesteld en programmatuur die in samenwerking met "de basis" wordt ontwikkeld. Om een voorbeeld te noemen: een door het ministerie van Onderwijs ontwikkeld programma inzake studiefinanciering gaat minder diep in op de mogelijkheden van de student om naast de beurs bij te verdienen dan een door de VSSD, de studenten-vakbond van de TU Delft, ontwikkeld programma.

Het ministerie van WVC heeft te kennen gegeven de ontwikkeling van programmatuur te willen ondersteunen, waarbij als voornaamste voorwaarde geldt dat de programma's niet uitsluitend op de gesubsidieerde sector zijn gericht.

Belemmeringen

De conclusie dat er niet spectaculair veel veranderd is, hangt misschien ook samen met de indertijd te hoog gespannen verwachtingen.

Het ontwikkelen van computerprogramma's kost veel tijd (en geld) en dit geldt niet alleen in de non-profit sector. Een van de oorzaken voor de "trage" ontwikkeling is de moeilijkheidsgraad van het maken van programma's die een complex geheel betreffen.

Een andere belemmerende factor bij het ontwikkelen van programma's ten behoeve van ondersteuning van het uitvoerend werk en belangenbehartiging, is dat instellingen vaak prioriteit leggen bij de interne automatisering. De beschikbare "computertijd" wordt dan volledig gebruikt voor tekstverwerking, registratie, enz. Mogelijke andere toepassingen komen in de verdrukking. Beter is wellicht de praktijk van uitvoerend werk en belangenbehartiging tot uitgangspunt te nemen van het automatiseringsbeleid en bij de uitvoering ervan bewoners- en belangenorganisaties en uitvoerend werkers nauw te betrekken. Op deze wijze – mits er uiteraard een basis-kennis is van de mogelijkheden van automatisering – kunnen ideeën voor andere dan administratieve toepassingen beter geliden.

Dat dit werkt blijkt uit de gang van zaken binnen het IMO-project, waar de inbreng van de opbouwwerkers die aan de WAO-platforms zijn verbonden en van de WAO-ers bepalend is voor het type produkt waaraan wordt gewerkt. Vanaf het begin heeft men gesteld dat automatisering het hoofddoel van de organisaties moest dienen, nl. de belangenbehartiging.

Wat ook belemmerend kan werken de opvatting dat men eerst bekend moet zijn met de techniek van automatisering voordat men kan gaan nadenken over de bijdrage die automatisering zou kunnen leveren aan de werking van de organisatie. De technische uitwerking ervan is van ondergeschikt belang.

Uiteraard komt er een moment waarop advies over de technische en organisatorische aspecten nodig is. Helaas zijn daarvoor in de non-profit sector beperkte voorzieningen voorhanden. Het samenwerkingsverband overweegt daaraan tegemoet te komen door de oprichting van een aantal zgn. "nood-winkels".

Het buitenland

In september vond de Husita plaats in Birmingham. Husita staat voor "human services", een begrip dat breder is dan ons "welzijnswerk". Het omvat ook een aantal medische werkvelden.

De conferentie duurde een week. In die

week werd er een groot aantal inleidingen, workshops en demonstraties verzorgd door een internationaal gezelschap. Naast Engeland waren o.a. de Verenigde Staten, Canada en Frankrijk vertegenwoordigd. Nederland vormde met 15 deelnemers een van de grootste delegaties.

Door enige tekortkomingen in de organisatie had het geheel een wat chaotisch karakter.

De onderwerpen die ter sprake kwamen zijn onder te verdelen in tien groepen:

- IT (informatie-technologie) en de consument
- educatie
- "empowerment" (positie-verbetering voor groepen met een achterstand)
- privacy en zeggenschap over informatie
- IT en de Derde Wereld
- automatisering direct gebruikt door "cliënten", geautomatiseerde "assessment" (to asses = op waarde schatten, assessment is een "intake"activiteit) en behandeling
- beslissings-ondersteuning
- netwerken en elektronische communicatie
- systeemontwikkeling
- beleidsontwikkeling.

Om met de deur in huis te vallen: de vaak gehoorde mening dat Nederland op automatiseringsgebied in de welzijnssector een grote achterstand heeft ten opzichte van het buitenland is aanvechtbaar, tenminste wanneer het op de HUSITA getoonde en verhaalde als uitgangspunt wordt genomen en wanneer wordt gelet op voor het opbouwwerk relevante toepassingen, de "empowerment".

Opvallend was dat veel van de getoonde en besproken toepassingen alleen dienden om efficiënter te werken. Vooral uit de Verenigde Staten kwamen dit soort toepassingen: cliënt-registratiesystemen, planning, management-informatie.

Als Nederland al een achterstand zou hebben dan is dat ten opzichte van Engeland. Vooral systemen waarmee subsidie- en uitkeringsmogelijkheden worden ontsloten zijn daar verder ontwikkeld.

Aan de universiteit van Surrey is men bezig met een systeem, waarmee uitkeringsgerechtigden zelf kunnen achterhalen waar men recht op heeft en welke stappen men moet zetten om dat recht te halen. Het systeem is zelfs in staat op het eind van een sessie de benodigde aanvraag-formulieren automatisch te produceren.

Ook de elektronische publieks-informatie, variërend van beeldschermen met geplande vertrektijden (en vertragingen) op spoorweg-stations tot postbus 51-achtige informatie, is in een verder stadium dan in Nederland.

De twee interessantste voorbeelden uit het overige aanbod zijn:

Electronic village houses

Dit is een in Zweden ontwikkeld concept waarbij in afgelegen dorpen lokaties worden ingericht, waar de bewoners in staat gesteld worden databanken te raadplegen, cursussen informatica te volgen en "telework" te verrichten (bijvoorbeeld typewerk dat per telefoonlijn naar de opdrachtgever wordt overgeseind).

Interessant is de plaats van het electronic village-house in de gemeenschap. Er wordt van een bestaande ruimte midden in het dorp gebruik gemaakt en het electronic village house is opgezet en wordt geleid door een "autochtoon" i.p.v. een expert van buitenaf.

Dit concept is nagevolgd in andere Scandinavische landen.

DISK, een communicatienetwerk voor gehandicapten

Dit is een initiatief van de universiteit van Toronto, Canada, dat door zijn succes dreigt te verdwijnen. De opzet van het netwerk heeft als kenmerk dat de gebruikers bepalen welke informatie erin rond gaat. Het gaat vooral om de uitwisseling van allerlei ervaringen. Centraal wordt vrijwel niets geregeld. Alleen de computerfaciliteiten worden ter beschikking gesteld. Door middel van een soort 06-nummer blijven de kosten voor de gebruikers van het netwerk beperkt. De telefoonrekening, die door de universiteit wordt betaald, is echter door de enorme activiteit van het netwerk zo hoog dat het project onbetaalbaar dreigt te worden.

Hans Pasker. ■

Abonnement MO- tarieven 1988

In verband met kostenstijgingen gaan de tarieven voor MO-abonnementen voor het jaar 1988 wat méér omhoog dan de lezers van ons gewend zijn. De prijs van een eerste abonnement wordt f 38,- (was f 34,-). De kortingen voor méér-abonnementen blijven grotendeels gehandhaafd (tarieven op aanvraag). Losse nummers gaan f 5,25 kosten, themanummers f 6,- exclusief porto. ■

